

2f-5:11 ~~2011~~ - Part 1

PHILIP H. HARRIS' COLLECTION

K9

15754

पासमह छापुचुगाना स्यामा
 वाडेभेदाज अग्निहोतीकेगणे
 बापागयालिस्वगोविंदलाला
 हायउसेहुं छिराजगणेपरदाक
 १९ एह आश्विनसुदी १

॥ काशीजीमेआदि विशेषश्रुते
 कीगलीबावूहरलचंद्रजीके
 शय्यालयभद्राकमपद्धति
 आपनेवालापुराविनजिसेलुना
 केडुकानपरमिसिगा संवत्

द. क॥ ॐ श्रीगणेशाय नमः अथ गर्भाधानम् तत्र ऋतुस्नाताचतुर्थदिने वधुः प्रातस्तस्त्रीमादित्यमुपतिष्ठेत् ततस्तदिने
 प. १ मातृपूजाभ्युदयिके कृत्वा वोडशरात्रादर्वाक्रशुभरात्रौ दक्षिणकरेण पतिर्वध्वा उपस्थमभिसृश्य जपति ॐ पूषा भग०
 सविता दधातु रूद्रस्त्वष्टारूपाणि ते जौ वैश्वानरो दधातु इति मंत्रेण अथ न्नाङ्गुल उपविष्ट उदङ्मुखो वा एतामभिमंत्रयेत्
 नेन ॐ गर्भधेहि सिनीवाली गर्भधेहि ष्टुष्टुके गर्भते अश्विनौ देवा वा धतां पुष्करस्रजौ इति मंत्रेण ततः ॐ रेतो मूत्रं वि
 जहाति यो निप्रविश दिंद्रियं गर्भोजरयुणा वृत उल्वं जहाति जन्मना इति मंत्रेणो रतः श्रावणं अथ तस्याहृदयमात्रभेत
 ॐ यज्ञे सुसीमै हृदयं दिवि चंद्रमसि स्थितं वेदाहंतन्मातृद्विधात् पश्येम शरदः शतं शतं शृणुयाम शरदः श
 तमिति मंत्रेण ततस्त्वस्थो हृष्टमनाः हृद्देशे प्रसन्ना मनानां तुरंगं कामयमाना मभयशयायां प्रदोषाह्वं स्त्रियमभिगच्छेत् साय
 दि गर्भं न दधाति तदापति कृतो पवासः पुष्पनक्षत्रे श्वेतकंठकारिका मूलमुत्पाद्योदकेन पिषावधूदस्त्रिणा नासापुटे ततरसद
 धात् अनेनैव मंत्रेण ॐ इयमौषधीत्रायमाणा सहमाना सरस्वती अस्या अहं वृहत्याः पृत्रः पितुरिव नामजाग्रभमिति इति ग

भोधानम् ? अथपुंसवनम् तत्रगर्भमासापेक्षया द्वितीयतृतीययोरत्यतरस्मिन्कारणीयंपुष्पपुनर्वसुमृगशिरोहस्तमूल
 श्रवणन्यतमपुत्रामनक्षत्रयुतोभयचंद्रतारानुकूलदिवसमवगत्य ततः पूर्वदिनेवधूसुपवासंकारयित्वा अत्रिमदिनेत
 स्याः स्नाताया अहतवासोयुगपरिधानानंतरंशुचिः स्नातः कृतात्त्रमनोमातृपूजाभ्युदयिकादिकृत्वा वटप्ररोहवटशुंगंश्च
 आचारात् कुशकंटकमपिशिशिरैराजलेनपिष्ट्वावधूदक्षिणनासापुटेतत्रसंघात् कौहिराण्यगर्भः समवर्ततात्रेभूतस्य।
 ज्ञातः पतिरेकआसीत् सदाधारष्टयिबीद्यामुतेमां कस्मैदेवायहविषाविधेम ॐ अद्भ्यः संभृतः पृथिवैरसाच्चविश्वकर्म्मणः
 समवर्ततात्रेतस्यत्वष्टाविदधद्रूपमेतितन्मर्त्यस्यंदेवत्वमाजानमग्नेइतिमंत्राभ्यां इतिपुंसवनम् २ अथसीमंतोन्नयनम्
 तत्रगर्भमासापेक्षयाषष्ठेमेवापुत्रामनक्षत्रयुतंचंद्रतारानुकूलविहितदिनेमातृपूजाभ्युदयिकादिकृत्वा वहिः शालायां
 कुशंडिकांकुर्यात् तत्रक्रमः कुशत्रयेणहस्तपरिमितचतुरस्रभूमिंपरिसमुत्स्य कुशानैशान्यां निःक्षिप्य गोमयौदकेनेप
 क्षिप्य शुवमूलेनस्केनवोनरतस्त्रिरुद्धिल्लोद्धेल्वनक्रमेणानामिकांगुष्ठाभ्यामृदमुद्भृत्यवारिणातदेशमभिविच्यकांस्यया

दकः त्रेणाग्निमादाय तत्र प्रसञ्जुखं निदधात् ततो ब्राह्मणवर्णनं ओं अघकर्तव्यसीमंतोन्नयनहोमकर्मणि कृता कृतावे
 प॥ क्षणारूपवत्सकर्मकर्तुममुकगोत्रममुकशर्माणंब्राह्मणमेभिः पुष्पचंदनतां वृलवासोभिर्ब्रह्मत्वेन त्वामहं हृणो
 २ अंबृतोस्मीति मतिवचनं औयथाविहितं कर्मकुर्विति होत्राभिहिते ओं क्रवाणीति प्रतिवचनांतरं अत्रैदक्षिणा
 तः शुद्धमासनंदत्वा तदुपरि प्रागग्रान् कुशानास्तीयास्तिन्सीमंतोन्नयनहोमकर्मणि त्वस्मे ब्रह्मा भवेत्प्रमिधाय
 ओं भवानीति तेनोक्ते अग्निप्रदक्षिणं कारयित्वा ब्रह्माणंतत्रोपवेश्य प्रणीतापात्रं पुरतः कृत्वा जलेनापूर्य कृशे।
 राक्षाघवत्सर्णीमुखमवलोक्याग्नेरुत्तरतः कुशोपरि निदधात् ततः परित्तरणं अर्हिवश्चतुर्थभागमादायात्रेयादी
 शानांतं ब्रह्मणो शिष्येयंतं नैर्ऋत्या द्वायजांतं अग्निः प्रणीतापूर्यंतं ततोऽग्रे रुत्तरतः पश्चिमदिशि पवित्रच्छेदनार्थं कुश
 त्रयं पवित्रकरणार्थं सायमनंतर्गभकुशपत्रद्वयं प्रोक्षणीपात्र आजस्थाली चरुस्थाली समार्जनकुशः उपयम
 नकुशः प्रादेशमितपालाशासमिधस्त्रयं श्रुवः आज्यं षट्पंचाशदुत्तरयजमानमुष्टिशतद्वयावद्धिन्न तंडुलपूरणो

त्रं निस्सुद्धमिआत्तरादुलाः पूर्णपानं एतानिपवित्रच्छेदनकुशानां पूर्वश्वेदिशिक्रमेणसादनीयानि तदुत्तरतः वी
एगगच्छिनौ प्रादेशमात्रसायाश्चत्यशंकुः त्रिश्वेतशस्त्रकीकंटकं भीतसत्रपूर्णस्तर्कः रभिविंजुलिकात्रयं उडुवरपु
म्नफल्सुवर्णघटितदेवकर्करादियुक्तसत्रडोरकपुष्पविल्वादिकफलमुतवारएष्टतवादि अन्यद्यथाचारपरिप्राप्तद्र
व्यमासादनीयं ततःपवित्रच्छेदनार्थकुशैः प्रादेशमितपवित्रेच्छित्वासपवित्रपाणिणीतोदकं त्रिः प्रोक्षणीपात्रैक
त्वाश्रवामिकांगुष्ठाभ्यांमुजरात्रेपवित्रेगृहीत्वा त्रिरुद्दिगनं प्रणीतोदकेनप्रोक्षणीप्रोक्षणं ततः प्रोक्षणीजलेनयथा
सादितद्रव्यसेचनं ततोमिप्रणीतयोर्मध्येप्रोक्षणीपात्रनिधानं ततः अज्यस्थाल्यामाज्यनिर्वापः चैरेतुतिलतण्डुलमु
द्धानांप्रणीतोदकेन त्रिः प्राशाल्य तत्रकिंचिज्जलंदत्वाप्रक्षेपः ततः स्वयंचरुं गृहीत्वा ब्रह्मणचाज्यं ग्राहयित्वा वंदेहृतं
रतश्चरुंदक्षिणतः आज्यं युगपत्निदध्यात् ततः सिद्धेचैरेज्वलतृणंप्रदक्षिणं भ्रामयित्वा वन्दे तत्रक्षेपः ततः शुवप्र
तपनं त्रिः ततः समार्जनकुशानामंत्रैरंतरतोमूलेर्वाद्यतः श्रुवंसस्त्वज्यप्रणीतोदकेनाभुक्षपुनस्त्रिः प्रतप्यदक्षिणतो निद

ध्यात् ततः आज्यमग्निश्चरोः पूर्वैर्णानीपात्रे धृत्वा आज्यपश्चिमेन चरुमानीयाज्यस्योत्तरतो निदध्यात् ततः आ-
 ज्यप्रोक्षणीवदुत्यवनं अवेक्ष्यसत्यपद्रुमेतन्निरसनं ततः पूर्ववत्प्रोक्ष एपुत्पवनं ततउत्थायोपयमनकुशणगारा
 य प्रजापतिमनसाध्यात्वात्स्मीमत्रौ क्षिपेत् समिधः धृताक्ताः अथोपविश्यसपवित्रप्रोक्षणीजलेनाग्निप्रदक्षिण
 क्रमेणपर्युक्ष्य प्रणीतापात्रेपवित्रे धृत्वा ब्रह्मणान्वारब्धः पातितदक्षिणजामुर्जुहुयात् तत आहुतिचतुष्टयेप्र
 त्याहुत्यनंतरं हुतशेषस्य घृतस्य प्रोक्षणीपात्रे प्रक्षेपः ततः समिद्रुतमेतौ ओं प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति
 मनसा ओं इन्द्राय स्वाहा इदमिन्द्राय इत्याद्यौ ओं अग्नये स्वाहा इदमग्नये ओं सोमा वाहा इदं सोमाय इत्याज्यभागो
 ततोऽन्वारब्धस्थालीपाके नहोमः ओं प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति मनसा ततो नन्वारब्धो जुहुपात् तत्तराहु-
 त्यनंतरं शुवावस्थित हुतशेषस्य प्रोक्षण्यां प्रक्षेपः तत्रैवाज्यस्थालीपाकाभ्यां खिष्टकृद्दोमः ओं अग्नये खिष्टकृते स्वाहा इदं
 मग्नये खिष्टकृते ओं भूः स्वाहा इदं भूः ओं भुवः स्वाहा इदं भुवः ओं स्वः स्वाहा इदं स्वः एतामहा व्याहृतयः ओं तन्नो अग्ने बरुणस्य

विद्वान्देवस्य हेडो अवयासिसीष्ठाः यजि श्रो वन्हितमः शो शुचानो विश्वाद्देवाथं सि प्रमुमुग्य्यस्मत्लाहा इदमग्निवरु
णाभ्यां ओंसत्वन्नो अग्नेवमोभवोतीनेदिष्टो अस्याउषसोसुष्टो अवयस्वनोवरुणं रणोव्रीहिसृडीकं सुहवीनए
खाहा इदग्निवरुणाभ्यां ओअयाश्चाग्नेस्पनभिशक्तियाश्चसत्वमित्त्वमया असि अयानोयुज्ञं वहास्ययानोधेहिभेषजं
खाहा इदमग्नेये ओंयेतशतंवरुणयेसहस्रंयज्ञियाः पाशविततामहांतः तेभिन्नो अद्यसवितोतविसुर्विश्वेसुंवेतुम
रुतः स्वर्काः स्वाहा इदंवरुणापसवित्रेविष्मवेविश्वेभ्योदेवेभ्योमरुद्भ्यः ओउदुत्तमंघरुणपाशमस्मदवाधमं
विमध्यमच्छं अथाय अथावयगदित्यव्रतेतवानागसो अदितयेस्यामस्वाहा इदंवरुणाय इतिसर्वप्रायश्चित्तं ओं प्रजा
पतयेखाहा इदं प्रजापतये इी प्राजापत्यं अथसंखवप्राशनं ततः आचम्य ओं अद्यसीमंतोन्नयनहोमकर्मणि कृ
ताकृतपिक्षणरूपब्रह्मकर्मप्रतेषार्थमिदं प्रणोपात्रं प्रजापतिदेवतमसुकगोत्रायामुकशर्मणोत्रात्प्रणय ब्रह्मणदक्षि
णांतुभ्यमहंसंप्रददे ओं स्वस्तीते प्रतिवचनं ततो ब्रह्ममंथि विमोक्तः ततः ओंसुमि त्रियान आप ओषधयः संतु इति पवित्रा

भ्यांमणीताजलेनशिरः संमृज्य ओं दुर्मित्रियास्तस्मैसंतु योस्मान्द्वेष्टियंचवयं द्विष्टः इत्येशान्यांमणीतामुक्तीकरणं
 नतस्तरणक्रमेणवर्हिरूष्याप्यग्नेनाभिघार्य ओं देवागतुविद्योगातुवित्वागतुमित मनसस्यतइमदेवयज्ञं स्वाहावा
 तेषाः स्वाहा इतिमंत्रेणवर्हिहेतः ततः पश्चादग्नेर्वधूमहतवाससीपरिधायमृद्वासनेउपवेशयेत् ततस्त्रिंश्वेतशस्त्र
 कीकंठकाश्वत्थशंकुपीतंतुर्तर्कदर्भयिंजुलीत्रितयउदुंवरफलयुग्मान्वितप्रादेश्मिताशाखाभिर्वर्तुलीकृत्यसी
 मंतमूर्ध्वेनिविनपति ओंमूर्धुवः सः विनयामीति इतिमंत्रेणसकृत् ओंभूर्विनयामि ओंभुवःविनयामि ओंस्वविनया
 मि इतिमंत्रेणवारत्रयं ततःउदुंवरफलयुग्मान्वितशल्लकीकंठकाद्विपंचकंवधूसीमंतदक्षिणतोवेणीकृत्वापतिर्व
 धाति ओंअयमूर्ज्ज्वितोरुसमूर्ज्ज्वित्स्विनीभव इतिमंत्रेण ततउदुंवरफलादिसमन्वितसत्रदोरकंवधूसीवायोअग्नेने
 वक्रमेणवात्राचाणदक्षीयात् ततोविल्वदिसमन्वितचाराष्टतयेनलपनं ततःफलपुष्पादिकंरुतनवस्त्रेणवधाप्रतीक्ष
 धर्तव्यं प्रतिस्त्रपनेखामीपठनीयोमंत्रः ओंअयमूर्ज्ज्वितिरःजानं संगयेतामितिप्रैषानंतरं सोमएवनोएजेमामानुषीःप्रजाः

अविमुक्तचक्रासीरंस्तीरेतुभ्यमसौश्रीअमुकदेवी इतिगाथांवीणागायिनौगायतः अन्धोवावीरतरः ततोयात्रा
 मसन्निहितनदीतस्यानामगृहीयात् ततउत्थाप वधूदक्षिणकरेणश्रुवष्टेनफलपुष्पसमन्वितघृतेन ओंमूर्द्धनंहि
 वोअरतिंष्टिष्व्यावैश्वानरमृतआजातमत्रिकविंशंसम्माजमतिथिंजनानामासन्नापात्रंजनयंतदेवाः स्वाहाइतिमंत्रेण
 पूर्णादर्विपरपतसुपूर्णापुनएपत वक्षेवविक्रीणावहाइषमूर्ज्जं थं शतकतोस्वाहेत्पनेनपूर्णाहुतिंदत्त्वोपविश्यश्रु
 वेणभस्मानीयदक्षिणाकरानामिकात्रगृहीतभस्मना ओंत्रायुषंजमदनेरितिललाटि ओंकश्यपस्यत्रायुषमितित्रीवाया
 ओंपदेवेषुत्रायुषमितिदक्षिणवाहुमूले ओंतत्रोअलुत्रायुषमितिहृदि इतित्रायुषंकुर्यात् अनेनेवक्रमेणवध्वा
 अपित्रायुषंपंकुर्यात् तत्रतनेअलुत्रायुषंइतिविशेषः ततोब्राह्मणभोजनं इतिसीमंतकर्म ३ अथजातकर्म तत्रप्र
 थमंश्लवतीमद्भिपरिषिंचति ओंएजंतुदशमास्योगर्भेजिएपुणासह यथापंचायुपुरेजतियथासमुद्रएजति एवायंदश
 मास्योअलत्रएपुणासह इतिमंत्रेण ततोवधूसमीपेपतिर्ज्जपति ओंअवैतुष्टम्भिःशेवलथंशुनेजएद्यत्तवैनेवमाथंसेन

द कं पीवरेन कस्मिंश्चना यत्तमवज एयुपघतामिति ततः पुत्रे जातेनाभिवर्द्धनीयात्प्राकृताभ्युदयिकः कुमारं दक्षिणकर
 स्थानामिकया स्वर्णं तर्हितम् मधुघृते एकीकृत्य घृतमेववाप्राशयति ओं भूस्त्वयि दधामि ओं भुवस्त्वयि दधामि ओं स्वस्त्वयि
 दधामि ओं भूर्भुवः स्वः सर्वं त्वयि दधामि इति मंत्रेण एतच्च मेधाजननं ततः कुमारस्य दक्षिणकरो नाभ्यां वामुखं दत्त्वा ओं अ
 भिरगुष्मान्सवनस्यतीभिरगुष्मांस्तेन त्वायुषायुष्मंतं करोमि १ ओं सोम आगुष्मान्स औषधीभिरगुष्मांस्तेन त्वायुषायुष्मंतं
 करोमि २ ओं ब्रह्मायुष्मान् ब्राह्मणैरगुष्मंतं करोमि ३ ओं देवा आगुष्मंतस्तेऽमृतेनायुष्मंतस्तेन त्वायुषायु
 ष्मंतं करोमि ४ ओं ऋषय आगुष्मंतस्ते वैरगुष्मंतस्तेन त्वायुषायुष्मंतं करोमि ५ ओं पितर आगुष्मंतस्ते स्वधाभिरगुष्मंतस्तेन
 त्वायुषायुष्मंतं करोमि ६ ओं यज्ञ आगुष्मान्स दक्षिणाभिरगुष्मांस्तेन त्वायुषायुष्मंतं करोमि ७ ओं संमुद्र आगुष्मान्संस्त्ववंतीभि
 रगुष्मांस्तेन त्वायुषायुष्मंतं करोमि ८ इति त्रिर्जपित्वा ओं आगुष्मं जमदग्नेः कश्यपस्य आजुष यद्देवेषु आजुषं तन्नोः तु
 आगुषम् इति त्रिर्जपित्वा अथ तस्य दीर्घमायुः कामयमानः पुत्रमभिरगुष्मं जपति सचायं ओं दिवस्पतिप्रथमं जज्ञे

अत्रिरस्मद्वितीयपरिज्ञातवेदाः तृतीयमसु नृमण अजस्व मिंधान एनंजरतेस्वाधीः १ विद्याते अनेत्रे धात्रयाणि
 विघाते धामविभृतापुरुत्राविद्याते नामपरमंगुहाय द्विघातमुत्संपत आजगंथ २ समुद्रेत्वा नृमण अश्वतर्तु च शार्ङ्ग
 धेदिवो अमऊधन् तृतीयैत्वा रजसितं स्थिवा थं समया मुपस्थेमहिषा अवरुद्धन् ३ अक्रंददनिः स्तनयं निवद्योः क्षामा
 रेरिहृदीरुधः समंजन् सद्यो यज्ञानो विहीमिद्धो अल्लदो रोदसी भानुना भात्यन्तः ४ श्रीणा मुदो रोधरुणो रयीणां मनीषा
 णांप्रायणः सोमंगपाः वसुः स्तनुः सहसो अ सुराजा विभात्यत्र उषसा मिधानः ५ ओं विश्वस्य केतु भुवनस्य गर्भ आ रोदसी
 अष्टणा ज्ञापमानः वीडुं चिदद्रिमभिनत्परायं जनाय दन्निमयजंतपंच ६ ओं उशिक्र पावको अरतिः सुमेधामर्त्ये ष निरुत्तो
 निधायि इयर्तिधूममरुखं भरिभ्रदुच्छु क्रेणशो चिषाद्यामिनक्षन् ७ ओं दृशानो रुक्म उर्व्यव्यद्यो दुर्मर्षमापुः श्रियेरुचानः
 अत्रिरुत्तो अभवद्दयोभिर्येदेनं द्यौरजनपत्सुरेताः ८ ओं यस्ते अघकृणवन् द्रशोचे पृयं देवघृतवंतमने प्रतन्नयप्रतं व
 स्यो अखाभिसुम्नं देवभक्तं पविष्ट ९ ओं आतं भजसौ श्रवसे षन उक्य उक्य आभज शस्यमाने प्रियः सूर्ये प्रियो अथाभवा

सुजातेन भिनददुज्जनितैः १० ओंत्वामनेयजमाना अनुघृन्विश्वावसुदधिरेवीर्याणि त्वया सहद्रविणमिच्छमानान्ब्र
ह्मणे मनसुशिजोविवस्रुः ततः कुमारं प्रतिदिशमेकैकं त्राह्यणं मध्ये पंचमूर्द्धसवेक्ष्यमाणमवस्थाप्य तमुद्दिश्य इममनुप्रा
णितेतिपितामृयात् ततस्तेषु प्राणेति पूर्वोऽनेति दक्षिणेऽप्यानेति अपरउदानेति उत्तरत उपरिष्ठादेवेक्ष्यमाणाः समा
नितिपंचमोमृयात् एवामसंभवे स्वयमेव तत्रोपविश्य तथैव मृयात् एवामसंभवे स्वयमेव अथ कुमारस्य जन्मभूमिम
भिमंत्रयेत् ओं वेदते भूमि हृदयं दिवि चंद्रमसि श्रितं वेदाहं तन्मां तद्विद्यात्प्रयेमशरदः शतं जीवेमशरदः शतं चंष्टृणुयाम
शरदः शतमित्यनेन अथ कुमारमभिमृशति अस्माभवपरसुर्भवे हिरण्यमश्रुतं भव आत्मा वैपुत्रनामा सित्वं जीवशरदः
शतमित्यनेन तत्र कुमारमातरमभिमंत्रयेत् इडासिमैत्रारुणी वीरवीरमजीजनयाः सा त्वं वीरवती भव यास्मान् वीरवती क
एतदित्यनेन ततः कुमाराणां भिवर्द्धने कृते तस्या दक्षिणस्तनं प्रक्षाल्य कुमारस्य प्रयच्छति ओं इमं स्तनमूर्ज्जस्वंतं धयायां प्रती
तमने सरिरस्य मध्ये उत्संजुषस्व मधुमंतमर्वत्समुद्रिय चं सद न मा विशस्व इति मंत्रै एततो वामस्तनं प्रक्षाल्य प्रयच्छति ओं

इमं स्तनमित्यादि यस्तेस्तनः शशयोगयोगभूर्योरत्वधावसुविद्यः सुदत्रः पेनविष्वापुष्पसिधीर्याणिसरस्वजित
 वेहधातवेकः इतिमंत्राभ्यां ततः प्रसवित्रीशयनीयः मल्लकोपरिभूमौवारिपूर्णभाजननिदधान् अयोदेवेषुजात्रययथा
 वैषजात्रय एवमस्यांस्तिकायांसप्तुत्रियांजात्रयेत्पनेनमंत्रेण तच्चस्तिकोत्थापनपर्यंतंतत्रैवधर्मव्यं ततःस्तिकागृह
 धारप्रवेशोपञ्चभूसंस्कारान्कृत्वाभेरूपसमाधानं सचाग्निरुत्थानदिनपर्यंतंतत्रैवधर्मव्यः तत्रत्राभौसंधयोफलीकरण
 लंदुलालन्मिश्रान्सर्वपान्दशदिनानिपिताअन्योवावास्त्रणोनित्यंहस्तेननुहोति तत्रप्रथमाहुतौमंत्रः ओंशएडामर्काभ्यां
 उपवीरः श्लोष्टिकेयउल्लखलः मलिन्नुचोद्रोणांश्चवनीनश्यतादितः स्वाहा इदंशएडामर्काभ्यामुपवीराण्यमलिन्नुचापद्रोणे
 भश्चवनायद्वितीयाहुतौ ओंअस्त्रिखन्नमिषः किंवदंतउपश्रुतिर्हर्यक्षः कुंभाशत्रुः पात्रपाणिर्दृमणिर्हंतीमुखः सर्वपाह
 णश्चवनीनश्यतादितः स्वाहा इदमालिखतेनिमिषायकिवदुद्भ्यः उपश्रुतयेहर्यक्षायकुंभाशत्रवेपात्रपाणयेदृमणयेहं
 तमुखायसर्वपायाहरणाय अथयदिदशाहाभंतरेकुमारत्रहोवालमाविशेत्तेनाविशेत्तेनामयतिनरोदिति न हृष्यति न

दुष्पति च तदेतन्नैमित्तिकं कर्त्तव्यं तदा तं बालकं जालेनाच्छाद्य उजरीयेण वा ससाञ्जं कमादाय तं बालं पिता जपति कृ
 र्कुरलु कर्कुरः कूर्कुरीरे बालबंधनः चैच्चुनकसृजनमस्ते अलुसीसरोलपेतापकूरत्सत्यं यत्ते देवावरमदुः सत्त्वकमार
 मेव वृणीथाः चैच्चुनकनमस्ते अलुसीसरोलपेतापकूरत्सत्यं यत्ते सरसामातासीसरः पिताश्यामशवलौ भ्रातरो
 चैच्चुनकसृजनमस्ते अलुसीसरोलपेतापकूरत्सत्यमिति जयः ननामयति नरोदिति नहुष्पति नग्लायति पत्रवयं व
 दामो यत्र चाभिमृशामसि इत्यभिमृशति इति जातकर्म ४ अथ नामकर्म अथ दशमे हनिस्त्रिकां चोत्थाप्ये कादशे
 हनि विहितदिनांतरे वा पितानामकुर्यात् तत्र प्रथमं मातृपूजाभ्युदयिकादिकृत्वा ब्राह्मणभोजयेत् कुमारं संस्थाप्य अह
 तवासः परिधाप्य कृतस्वल्पयनं प्राङ्मुखं दक्षिणकर्णे अमुकशम्प्रीति त्रिःश्रावयति आयुर्वेदन्मंत्रः ओं अंगदस्नाइमि
 जातोसि हृदयादभिजायते आत्मा वैषुत्रनामासित्वं जीवशरदांशतम् नाम ह्यक्षरं चतुरक्षरं सुखी घशर्मनिं ब्राह्मणस्त्वमा
 तं क्षत्रियस्य गुप्तात् वैश्यस्य दासात् शूद्रस्य इति नामकर्म ५ अथ निष्क्रमणं तत्र चतुर्थे मासि चंद्रता एतनु कूलेदिने स्वात्म

क३

लंरुतंरहाहृहिएनीयपितान्योवात्राह्यणः सूर्यमुदीश्यात ओतञ्चधुरित्यादिभंत्रेणतत्रफलपुष्पान्वितपयसाभास्कर
स्यार्धोदेयः इतिनिक्रमणम् ६ अथान्नप्राशनम् तत्रषष्टेमासिचंद्रतारानुकूलशुभदिनेह्यातः शुचिराचांतः शुक्लद्विवाप्रा
वितासूक्तिकाष्टहेएवकुशैण्डिकांकुर्पात् तत्रकुशैर्हस्तपरिमितचतुरस्रभूमिपरिसमूह्यतानैशान्यांनिः शिष्यगोमयोदकेनोप
लियस्केनलुवेणः वाप्रादेशमात्रमुत्तरेत्तरक्तमेणप्रागग्रंविहृद्विष्य उद्वेखनक्तमेणानामिकांगुष्टाभ्यांमृदंसमुद्धृत्यचारि
णानंदैशमभ्युक्ष्य कांसपात्रस्थंवद्विहृद्विष्य उद्वेखनक्तमेणान्नप्राशनहोमकर्मणि कृताकृतावेशण
रूपवत्सुकर्मकर्तुममुक्तगोत्रममुक्तशस्मरिणं ब्राह्मणं मेभिः पुष्यचंद्रनतामूलवासोभिर्व्रत्स्वत्वेनत्वामहं वृणे इति ब्रह्माणं
वृणुयात् ओं वृत्तोस्मीतिप्रतिवचनं ओं यथाविहितं कर्म कुर्वते यजमाने नोक्ते ओं करवाणीतिनेनोक्ते अनेर्दक्षिणतः शुद्ध
पासनं निधाय तदुपरि प्रागग्रान्कुशानास्तीर्य अग्निं प्रदक्षिणं कारयित्वा ब्रह्माणमुद्धृत्य खंतत्रोपवेश्यास्मिन्नन्नप्राशनहोम
कर्मणि त्वम्नेत्रत्वाभवेत्यभिधाय ओभवानीतिनेनोक्ते प्रणीतापात्रंपुरतः कृत्वा वारिणपरिपूर्य कुशैराह्वाद्यत्रह्यणो मुखम

वलोक्याशेरुत्तरतोनिदधात् ततःपरित्तरणं बर्हिषश्चतुर्थभागमादापात्रेयादीशानांतं ब्रह्मणोभिप्यंतं नैर्ऋ-
 त्याद्वायव्यांतं अग्निः प्रणीतापयंतं ततोऽग्नेरुत्तरतः पश्चिमदिशिपवित्रच्छेदनाथक्रिशत्रयं पवित्रकरणार्थसाग्रम-
 नंतर्गभिक्रुशपत्रद्वयं श्रोक्षणीपात्रं आज्यस्थाली चरुस्थाली सम्प्राज्जनकुशाः उपयमनकुशाः प्रादेशमितपलाशस-
 मिधस्तिस्त्रः श्रुवः आज्यं षट्पंचाशदुत्तरपयजमानमुष्टिशतद्वयावच्छिन्नामतण्डुलपूर्णपात्रं चर्वथोत्तरण्डुलाः एतानि
 पवित्रच्छेदनकुशानां पूर्वपूर्वदिशिक्रमेणासादनीयानि ततः पवित्रच्छेदनकुशैर्यजमानप्रादेशमितपवित्रच्छेदनं सपवित्र-
 दरेणप्रणीतोदकं त्रिः श्रोक्षणीपात्रैर्निधाय द्वाभ्यामनामिकांगुष्ठाभ्यामुत्तरेपवित्रैर्गृहीत्वात्रिरुत्पवनं ततः श्रोक्षणीपात्रं
 सम्यहस्तेनगृहीत्वादक्षिणानामिकांगुष्ठाभ्यांपवित्रैर्गृहीत्वात्रिरुद्दिगं ततः प्रणीतोदकेनश्रोक्षणीपात्रमभ्युक्ष्य श्रोक्षणीज-
 लेनासादितवस्तुसेचनं अत्रिप्रणीतयोर्मध्येश्रोक्षणीपात्रंनिदधात् ततः आज्यस्थाल्यामाज्यंनिरूप्य प्रणीतोदकेनतण्डुला-
 अक्षाल्य चरुपात्रैर्प्रणीतोदकंदत्वा तत्रतण्डुलान्प्रक्षिप्य स्वयंचरुंगृही ब्रह्माचाज्यंवहावुत्तरतश्चरुंदक्षिणतः आज्यं

निदध्यात् ततः सिद्धे च रौतुरादि न प्रज्वाल्य उभयोरुपरि प्रदक्षिणं भ्रामयित्वा वह्नौ तत्र क्षेपः ततस्त्रिःश्रुवप्रतपने सस्मार्जन
कुशनामंत्रं ततो मूले र्वाह्यतः श्रुवं सस्मृज्य प्रणीतो दक्केनाभ्युक्ष्य पुनस्त्रिः प्रतप्य दक्षिणतो निदध्यात् तत आज्यमग्निं त
श्वरोः पूर्वैरानीयाग्नेधृत्वा आज्यपश्चिमे न च रूमानीयाज्यस्योत्तरतो निदध्यात् तत आज्यस्य प्रोक्षणीव त्रिरुत्पवनं अवेक्ष्य स
त्पद्भ्यो तत्रिरसनं ततः प्रोक्ष्य एत्पवनं तत उत्थाय उपयमन कुशान्वा महस्ते कृत्वा प्रजापतिमनसा ध्यात्वा तूष्णीमग्नौ घृताक्ताः स
मिधस्त्रिष्वः प्रक्षिपेत् तत उपविष्य सपवित्रप्रोक्ष्य एतदकेन प्रदक्षिणं क्रभेण मिंपर्युक्ष्य प्रणीता पात्रे पवित्रे निधाय ब्रह्मणा
न्वारब्धः पातितं दक्षिणजानुः समिद्धतमेग्नौ जुहुयात् तत्र प्रथमाहुति चतुष्टये तत्तदाहुत्पनंतरं श्रुवावस्थितहुतशेषस्य प्रो
क्षणीपात्रे प्रक्षेपः ओं प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति मनसां ओ इंद्राय स्वाहा इदं मिंद्राय इत्याद्यारौ ओ अग्नेये स्वाहा
इदमग्नेये ओं सोमाय स्वाहा इदं सोमाय इत्याज्यभागौ ततोऽन्वारब्धेनासाधारणासाधारणाहुतिद्वय तत्र प्रथमाहुतिमंत्रः ओ
देवीवाच मजनपंत देवास्तां विश्वरूपाः पश्वीवदंति मानोमंद्रेषु मूर्ज्जुं दुहावाधेनुर्वागस्थानपसुष्टुं ते तु स्वाहा इदं वाचि द्वितीया

हुतिसु ओदेवीवाचमित्यादिमंत्रः ओं वा जीनो अद्य प्रसुवातिदानं वा जीदेवताः इति नुमि कल्पयति वा जी हि मा सर्ववीर
 न जा विश्वा आशावाजयति जयेयथ स्वाहा इदं वाचे वाजाय इति मन्त्राभ्यः ततः ध्यालीपाकेनाहुतिचतुष्टयं ओं प्राणो ना
 नमशीय स्वाहा इदं प्राणाय ओं अपाने गंधमशीय स्वाहा इदं मपानाय ओं चक्षुषा रूपा एष शीय स्वाहा इदं चक्षुष्टे ओं श्रोत्रेण
 यशोः शीय स्वाहा इदं श्रोत्राय ततो ब्रह्मण न्वरथ्य कर्तृको होमः तत्र तदाहुत्यनंतरं त्रुवावस्थित हुत शेष इत्यस्य प्रोक्ष
 णीपात्रे प्रक्षेपः तत्रैवाज्यस्थालीपाकाभ्यां स्विष्टकृते स्वाहा इदं मयै स्विष्टकृते तत आज्येन ओं भूः स्वाहा
 इदं भूः ओं भुवः स्वाहा इदं भुवः ओं स्वः स्वाहा इदं स्वः एतामहा वाहृतयः ओं त्वन्नो अने चरुणस्य विद्वान्देवस्य हे डो अ व या सि सी
 धाः यजिष्ठो वह्नितमः शोभुचानो विश्वा द्वेषाथं सि प्रमुमुग्ध्यस्य स्वाहा इदं मग्नीवरुणभ्यां ओं अतन्नो अने व मो भवोतीने दि
 ष्टो अस्या उषसो बुधो अवयश्चनो वरुण ठं एरणो वीहि मृडी कठं सुहवीनराधि स्वाहा इदं मग्नीवरुणभ्यां ओं अथाश्वां न स्य न
 भिशक्तिपाश्रसत्वमित्त्वमया असि अयानो यज्ञं वहास्य यानो धेहि भेषजथ स्वाहा इदं मग्नेये ओं येते शतम्बरुणये सहस्रयसि

पाः पाशविततामहान्नः तेभिर्नोत्रो अद्यसवितोत विष्णुर्विश्वेसु चं नु मरुतः स्वर्काः स्वाहा इदंवरुणायसवित्रैविष्मवेविश्वे
 भ्यो देवेभ्यो मरुच्यः स्वर्केभ्यः ॥ ओं उदुतमस्वरुणपाशमस्मदवाधमस्विमध्यम ठं अथाय अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोत्र
 दितयेस्यामस्वाहा इदंवरुणाय इतिसर्वप्रायश्चित्तं ओ प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति मनसा इति प्राजापत्यं अथ
 सश्रवमाशनं तत आचम्य ओ मद्यर्कतेत दन्नप्राशन होमकर्म शिक्तता कृता वेक्षणरूपब्रह्मकर्म प्रतिष्ठार्थमिदं पूर्णपात्रं
 प्रजापतिदेवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय ब्रह्मणो दक्षिणं तु भ्यमहं संप्रददे इति दक्षिणां दद्यात् ओ स्वस्तीति
 प्रतिवचनं ततः प्रणीताविमोकः ओं सुमित्रियान आप ओषधयः सन्तु इति पठित्वा पवित्राभ्यां प्रणीता जलमानीयते न
 शिरः समृज्य ओदुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु यो स्मान्द्विष्टियश्च वयन्दिष्टः इत्ये शान्तां प्रणीता न्युद्धीकरणं ततस्तत्राण क्रमेण
 वहिरुत्थाप्याज्येनाभिघार्थहस्तेनैव जुहुयात् ओ देवागतु विदोगतुं वित्वागतुमित मनस्यत इमन्देवयज्ञं स्वाहा वाते
 धाः स्वाहा इति वहिर्होमः अथ सर्वान् कुटुमधुरलवणादिरसान् सर्वाणि च शाल्वादीन्यत्रानियथासंभवमुद्धृत्यैकस्मिन्नु

तमपात्रैकत्वा कृतस्नानादिरलंकारादियुतोवालसूक्ष्मी ओंहंतइति मंत्रेण वा अन्नपतेन्नस्य नोदेन ह्यनमीवस्य शु
 षिणः प्रपदात्तारिषः ऊर्ज्जोत्रोधेहि विषदे चतुष्यदे इत्यनेन वा प्राशनीयं अथ कुमारस्य वा कृप्रसरणकामेन भस्वा
 जमांसेन अत्राद्यकामेन कपिजलमांसेन मत्स्यं न जवनकामस्य आयुःकामेन कृकषमांसेन ब्रह्मवर्चसकामेन आदिमांसं स
 र्वफलकामेन कथित सर्वमांसं कपिंजलः कटुः आ गौरिति तरइतिकेचित् अलाभेपिष्टकमयाना भरद्वाजप्रभृतीनामेकदेशः प्रा
 शयितव्यः तत आचम्योत्थाय फलमूलपुष्पसमन्वितधृतेन श्रुवं परिपूर्णं ओंमूर्द्धानन्दिवो अरतिभृथिव्यावेश्वानरमृत आज
 तमश्रिकवि षं सम्त्राजमतिथिञ्जनानामासन्नापात्रं जनयंत देवाः स्वाहा इति मंत्रेण पूर्णहृतिदद्यात् तत उपविश्य भस्मानीयद्
 क्षिणानामिकाय गृहीत भस्मना ओंत्रायुबंधमदशेरितिललाटे ओकश्यपस्य च्यायुषमिति श्रीवायां ओंपदेवेषु आयुषमिति
 दक्षिणवाहसूले ओंतत्रो अस्तु च्यायुषमिति हृदि अनेनैव क्रमेण कुमारललाटादावपितत्रो इत्यत्र तते अस्त्विति विशेषः
 ततो दूर्वाक्ष्णादिदानं ब्राह्मणानां भोजनश्च इत्यत्र प्राशनम् अथ चूडाकर्म तत्र मंत्रं वत्सराभ्यंतरमादित्यादिषु षोडश

यन आर्ष्यमाणपक्षेशुक्तास्त्रादिदोषरहितरिक्तादिदोषरहितसोमगुरुबुधशुक्रान्यतमवारविहितनक्षत्रसमा-
 न्वितायांतिथौ कृतनित्यक्रियोयजमानामात्पूजाभुदयिकादि कृत्वा मण्डपेपरिष्कृतभूमौ कुशंडिकामारभेत् तत्रक्रम-
 कुशैर्हस्तमितांभूमिंपरिसमृह्यतानैशान्यांपरित्यज्यगोमयोदकेनोपलिप्य शुवमूलेन प्रादेशमात्रं चिरुच्चिरुत्वेखनत्र-
 मेणानामिकांगुष्टाभ्यामुद्धृत्यवारिणातंदेशमभ्युक्ष्यकांस्यपात्रैणाग्निमानीयप्रत्यङ्मुखमनेरूपसमाधानं कुर्यात् ततो मेः पर-
 श्विमतोयजमानदक्षिणदिशि स्थापितमहतवासः परिधाप्यकुमारमंकेनिधायमाता उपविशति ततः पुष्यचंदनताम्वूलवासां-
 स्यादाय ओं अद्य कर्तव्यं चूडाकरणहोमकर्मणि कृताकृतवैक्षणरूपब्रह्मकर्मकर्तुं ममुकगोत्रममुकशर्मारां ब्राह्मण-
 मेभिः पुष्यचंदनतां बूलवासीभिर्ब्रह्मत्वेन त्वामहंवृणो इति ब्रह्मारां वृणुयात् ओं वृतोस्त्रीति प्रतिवचनं ओं यथाविहितं कर्म कु-
 र्विति यजमानेनोक्ते ओं करवाणीति प्रतिवचनं ततो यजमानो नेदं दक्षिणतः शुद्धमासनं दत्त्वा तदुपरि प्रागग्रान्कुशानास्तीर्थ्या-
 श्चिंप्रदक्षिणं कारयित्वा अस्मिन्कर्मणि त्वस्मे ब्रह्मा भवेत्यभिधाय ओं भवानीति नेोक्ते ब्रह्माराणामुदङ्मुखं तत्रोपवेश्य

प्रणीतापात्रं पुरतः कृत्वा वारिणा परिपूर्णं कुशैरुच्छ्राद्य ब्रह्मणो मुखमवलोक्या त्रैलोक्यरतः कुशोपरि निदध्यात् ततः
 परिलारणं वहिषश्चतुर्थभागमादाय आग्नेयादीशानांतं ब्रह्मणो सिपयंतं नैऋत्या द्वायव्यांतं अग्निः प्रणीताप
 र्धंतं ततोश्चैरुत्तरतः पश्चिमदिशि पवित्रच्छेदनार्थं कुशत्रयं पवित्रकरणार्थं साममनंतर्गभिक्षुशपत्रद्वयं प्रोक्षणी
 यात्रं आप्त्यस्थाली संमार्ज्जनकुशः समिधस्तिलः शुवः आञ्जंषटपंचाशदुत्तरयजमानमुद्यिशतह्यावच्छिन्नामण्डुल
 पूर्णपात्रं पवित्रच्छेदपकुशानां पूर्वदिशि क्रमेणासादनीयानि अमीषामुत्तरोत्तरतो साधारणवस्तुपकल्पनीयानि
 तत्रशीतोदमुष्मोदकं दृत्तदधिनवनीतान्यतमः पिण्डः त्रिःश्लक्ष्मीकंकटकं स्वाग्रसप्तविंशतिकुशपत्राणि लोहसु
 र्नापितः द्रवभगोमयपिण्डः अन्यदप्याचारन्नस्निनीदलादि ततः पवित्रच्छेदनकुशैः पवित्रेच्छित्वासपवित्रकरेण प्र
 णीतोदकं त्रिः प्रोक्षणीपात्रे निधाय द्वाभ्यामनामिकां गुष्टाभ्यामुत्तरे पवित्रेष्टहीत्वा त्रिरुत्पवनं ततः प्रोक्षणीपात्रं वाम
 हस्ते कृत्वानामिकां गुष्टगृहीतपवित्राभ्यां प्रोक्षणी जलधिरुक्षिष्य प्रणीतोदके न प्रोक्षणीपात्रमभ्युक्ष्य प्रोक्षणीज

लेनासादितवस्तून्पभिषिंच्यामिप्रणीतयोर्मध्येप्रोक्षणीपात्रंनिदध्यात् आज्यस्थात्सामाज्यं कृत्वाऽधिश्रित्यज्वलत्तृणा
 दिकमादायाज्यस्योपदिप्रदक्षिणंभ्रामयित्वावह्नौतत्क्षिपेत् ततस्त्रिःश्रुवप्रतपनंसम्मार्जनकुशानामंत्रंतरतोमूलेर्वा
 ह्यः श्रुवंसम्ज्यप्रणीतोदकेनाभ्युक्ष्यपूर्ववत्त्रिःप्रतप्पदक्षिणतोनिदध्यात् ततश्चश्रितः प्रदक्षिणक्रमेणाज्यमवतार्या
 यतोनिदध्यात् ततःप्रोक्षणीवत्त्रिरज्योत्पवनं अवेक्ष्यसत्यपद्रव्येतत्रिरसनंपूर्ववत्प्रोक्षणपुत्पवनं ततःकृत्वाप्यउपयमन
 कुशनादायवामहस्तेकृत्वाप्रजायतिमनसाध्यात्तूस्तीमश्लोष्टनाक्ताः समिधस्त्रिस्रः प्रक्षिपेत् ततउपविश्यसपवित्रप्रो
 क्षण्युदकेनप्रदक्षिणक्रमेणाम्निंपयुक्ष्यप्रणीतापात्रेपवित्रेकृत्वा ब्रह्मणान्वारब्धःपातितदक्षिणजानुःसमिद्धुतमेत्तोजु
 हुयात् तत्रप्रत्याहुत्यनंतरंश्रुवावस्थितहुतशेषघृतस्यप्रोक्षणीपात्रेप्रक्षेपःअंप्रजापतंत्र्यस्वाहा इदंप्रजापतंत्र्ये १ इतिमनसा
 ओंइन्द्रायस्वाहाइदमिन्द्राय २ इत्याद्यौरो ओंअन्नयेस्वाहा इदमन्नये ३ ओंसेमायस्वाहा इदंसेमाय ४ इत्याज्यभागोःओंभूःस्वा
 हा इदम्भूः ५ ओंभुवःस्वाहा इदम्भुवः ६ ओंस्वःस्वाहा इदंस्वः ७ एतामहाआहतयःओंत्वन्नोअन्नैवहरणस्यविद्वानृदेवस्यहेडो ८

अवयासिसीष्टाः यन्निष्ठो वह्नितमः शेषु चानो विष्वा देवा ७२ सिप्रमुमुग्धस्रस्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां ८ ओंसत्वन्नो अग्ने
 षमोभवोतीनेदिष्टोऽवस्याउषसोव्युष्टौ अवयस्वनोवरुण ९० एरणोत्रीहिमृडीक ९० सुहवो नएधिस्वाहा इदमग्निवरुणाभ्यां
 ९० ओं अयाश्चानेस्पनभिशस्तिपाश्चसत्वमयाश्चसि अयानो यज्ञम्वहासयानो धेहिभेषजं ९१ स्वाहा इदमग्नेये ९० ओं येते शत
 म्वरुणये सहसं यज्ञियाः पाशा वितता महानः तेभिन्नौ अद्य सवितो तविष्णुर्विश्वे मुञ्चन्तु मरुतः स्वर्कोः स्वाहाः इदम्वरुणाय स
 वित्रे विस्वेष्वेष्वेभ्यो देवेभ्यो मरुद्भ्यः ९१ ओं उदुतमम्वरुण पाशमस्रदवाधमस्विमध्यमं ९२ अथावयमादित्यत्र
 तेतवानागसो अदिते ये स्याम स्वाहा इदम्वरुणाय ९२ इति सर्वप्रायश्चित्तं ओं प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये ९३ इति मनसा इति
 प्राजापत्यं ओं अग्नेये स्विष्टकृते स्वाहा इदमग्नेये स्विष्टकृते ९४ इति स्विष्टकृत् अथ संश्रवप्राशनं तत आचम्य ओं अद्या मुष्यकुमार
 स्वकृतैतच्छूडाकरणहोमकर्मणि कृता कृता वैक्षणरूपव्रह्मकर्म प्रतिष्ठार्थमिदं पूर्णपात्रं प्रजापतिदेवतममुकगोत्रायामुकशर्म
 णो ब्राह्मणाय ब्रह्मणे दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रदरे इति ब्रह्मणे दक्षिणां दद्यात् ओं स्वस्तीति प्रतिवचनं ततो ब्रह्मन् अथि विभो कः तत ओं

समस्तं शिरः प्रकाशम् ॐ अक्षरावंपरिवय इतिनापितायसुरंप्रयच्छति अथनापितः शिखांधृत्तासमस्तशिरोवपनं यथाकुलं
वाकुर्यात् तांश्चक्रेश्चमृतनवस्त्रिणाप्रतीस्यमातादधिभक्तदुग्धसमन्वितगोमयपिण्डोपरिनिदधात् इति समाचारः पूर्ववत्
र्णोद्भूतिः ॐ मूर्धानन्दिवैश्वरतिष्ठथिव्यावैश्वानरमृत आजगतमग्निङ्कुविठसम्वाजमतिश्चिञ्जनानामासनापात्रं जनय
नदेवाः साहा इति मंत्रैण पूर्णोद्भूतिः तत उपविश्य श्रुवेण भस्मानीयदक्षिणानामिकायगृहीतभस्मनात्रायुषं कु
र्यात् ॐ अशुषञ्जमदग्रेरितिललाटे ॐ क्रश्यपस्यत्रायुषमिति शीवायां ॐ यद्देवेषु अशुषमिति दक्षिणवाहु मूले ॐ
तन्नोऽम्बुत्रायुषमिति हृदि अनेनैव क्रमेण कुमारललाटादावपि तत्र तन्नेत्रसु इति विशेषः ततो दूर्वांस्तोदिस्र
हसं ततस्तान्केशानुसर्गोमयपिण्डान्गोष्ठे सरित्तीरे वा अन्यस्मिन् रुद्रक्रांतरे वा निदधात् ततः आचरणं ज्ञायादिक्रं इ
ति ब्रूयाकरणं ८ अथकरणं वेधः तत्र तृतीये वर्षे पंचमेवापुष्पेन्दुचित्रा हरिरेवात्पत्यत मनसश्च त्रसमन्वितरिक्तातिरिक्त
तिथिपूर्वाद्देपितान्योवापूर्वाभिमुखोपविष्टः कुमारस्य मधुरंदत्वा ॐ भद्रङ्करोमिः शृणुयामदेवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यज

द.क.त्राः स्थिरैरङ्गैः सुष्टुवाचं सप्तान्भिर्बशेमहिदेवहितं यदायुः इति मंत्रेण दक्षिणकर्णमभिमंत्र्य उवक्ष्यन्ती वेदागनी गन्ति
 १३ कर्णस्त्रियथं सखायम्परिषत्त्वजाना येषेव शिङ्गे वितताधिधन्वञ्ज्या इयथं समनेपारयन्ता इति मंत्रेण वा मकर्णमभि-
 मंत्रयेत् ततो मध्यं वीक्ष्य नापितद्द्वारा वेधयेत् तस्मिन् समये मधुरादिदानं समाचारात् ततो ब्राह्मणभोजनम् इति क-
 र्णवेधः ॥ श्रीशङ्कराय नमः शुभमस्तु ॥ श्रीरामाय नमः ॥ श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ॥ ० ॥

॥ॐ श्रीगणेशाय नमः अथोपनयनं तत्र शुद्धसमये रविगुरुचंद्रतारादिषु द्वौ जन्मतौ गर्भाष्टमेऽद्वैवानुक्तेषु षोडशसंवत्सराभ्यं
 तरे ब्रह्मवर्चसकामस्य पंचमेषु द्वायन आर्ष्यमाणपक्षे न ध्यायषष्टीरिक्ताद्यतिरिक्ततियो रविगुरुशुक्रान्तमवोरमध्याह्नादवा
 क् कुमारपित्राभ्युदयिके कृते तद्भावे आचार्येणैव कृते ब्राह्मणान्माणवकंच भोजयित्वा सशिवकृतक्षौरं स्नानानंतरं यथाश
 क्यलंकृतं कृत्वा बहिःशलायां तुषके शशर्करादिपून्यपरिस्फुतभूमौ आचार्यो निस्थापनं कुर्यात् तत्र हस्तमात्रपरिमितचतुर
 स्रभूमिकुशकाराणकसमूहनंतरं गौमयोदकेनोपलिप्यसुवमूलेन प्रागग्रदेशमात्रमुत्तरोत्तरक्रमेण त्रिरुह्निष्यउल्लेखन
 क्रमेण नामिकां गुष्ठाभ्यामृदमुद्धृत्य जलेनाभ्युक्ष्य नवीनकांस्यपात्रेणाग्निमानोयस्वाभिमूर्खे निदध्यात् ततः कुमारमाचार्यः
 शिष्यद्वारेणैः पश्चाद्दक्षिणपार्श्वेऽवस्थापयति ततः कुमारं वद्वाजलिं संबोधयति ॐ ब्रह्मचर्यमागमिति ब्रूहि इति प्रेषानंतरं
 ॐ ब्रह्मचर्यमागमिति कुमार आह ततः ॐ ब्रह्मचार्यसानीति ब्रूहीत्याचार्येणोक्ते ॐ ब्रह्मचार्यसानीति कुमार आह अथ मा
 णवकमाचार्यो वासः परिधापयति तत्र आचार्यपवनीयो मंत्रः ॐ येनेन्द्राय बृहस्पति वासः पर्यदधादमृतं तेन त्वापरिदधा म्मायु

श्रद्धीर्षायुत्वायवलायवर्चसे ततोमाणवकस्पद्विणचमनं अथमाणवकस्पद्वेष्टनत्रयेणतत्प्रवरंश्रियुतांमेखलामाचाम्
 र्श्विवन्धाति तत्रमाणवकपठनीयोमंत्रः इयंदुरुक्तंपरिवाधमानावर्गोपवित्रंपुनतीम आगात् प्राणपानाभोवलमादधानास्वाम्
 सादेवीसुभगामेखलेयं ओंयुवासुवासाः परिधीति आगात् सउश्रेयान्भवति जायमानः तंधीरासः कवयउन्नयंति स्वाश्रोमनसादे
 वयंन इतिवा ततश्चाचार्यज्ञोपवीतसहितभांडाष्टतयं ब्राह्मणे भ्योदत्वात्सदद्यामुकगोत्रः स्वकीयोपनयनकर्मविषयकस
 संस्कारमाप्रार्थ्य इदंभांडाष्टतयंसयज्ञोपवीतंसदक्षणंयथानामेति ततोयज्ञोपवीतंपरिदधाति माणवकः ओंयज्ञोपवीतिमिति
 मंत्रस्यपरमेशीऋषिर्लिङ्गोक्ता देवता त्रिष्टुब्धोयज्ञोपवीतपरिधाने विनियोगः ओंयज्ञोपवीतंपरमंपवित्रंप्रजापतेर्यत्सहजंपुर
 स्नात् आयुष्ममंत्रंप्रतिमुंचशुभंयज्ञोपवीतंवलमस्तुतेजः इतिमंत्रेण ततरेणोयमजिनंतूष्णीपरिधत्ते ततोमाणवककेशपरि
 मित्तमालाशुद्धंमाचार्यः तूष्णीतस्मैप्रयच्छति तंचयोमेदंडइतिप्रजापतिऋषिर्देवतायजुर्देवतायजुर्देवतायजुर्विनियोगः योमेदंडः
 परापतद्वेहायसोधिभूष्यां तमहंपुनएदद आयुषेब्रह्मणेब्रह्मवर्चसाय इतिमंत्रेणमाणवकोयुह्नाति ततश्चाचार्योवारिणास्वमं

६. क.

उ.

१४

२५

रम.
१४

जलिप्रथित्वाकुमारस्यांजलितेनैवांजलिजलेनपूरयति ॐआपोहिष्ठास्योभुवस्तानःऊर्जदधातन महेरणयचक्षसे ॐयो
वः शिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनःउशतीरिवमातरः ॐतस्माःअरंगमामवोयस्यक्षयायजित्वथ आयोजनयथाचनः इतिऋ
ग्भिः ततः सूर्यसुदीप्तस्वेतिआचार्यप्रैषानंतरं ॐतच्चक्षुर्देवहितंपुरास्ताच्छुक्रमुच्चरत् पश्येमशरदः शतंजीवेमशरदः शत ॥१॥
शृणुयामशरदः शतंमंत्रवामशरदः शतमदीनाः स्यामशरदः शतंभूयश्चशरदः शतम् इत्यनेनादित्यंपश्यति अथकुमारस्य
रक्षिणंसंसहृदयंदक्षिणहस्तेनस्यशत्याचार्यः ॐममव्रतेतेहृदयंस्थामि ममचित्तमनुचित्तेश्चस्तु ममवाचमेकमनाजुषस्व
दृहस्पतिस्त्वानियुनक्तुमह्यं इतिमंत्रेण ततः कुमारस्यदक्षिणहस्तेगृहीत्वातंपृच्छतिकोनामासि श्रीअमुकशर्माहंभो इतिकु
मारआह कस्यव्रह्मचार्यसीत्याचार्यः भवत इतिकुमारआह पुनराचार्योभाषते ॐइंद्रस्यव्रह्मचार्यस्यत्रिणचार्यस्तुवाहमा
चार्यः श्रीअमुकशर्मन् अथमाणवकंवद्वांजलिपूर्वादिसुप्रदक्षिणामुपस्थानंकारयति अथाचार्योमाणवकंभूतेभ्यःपरिददा
ति तत्रआचार्यसमंत्रेणतः ॐप्रजापतयेत्वापपरिददामीतिप्रार्थ्या ॐदेवायत्वासवित्रेपरिदहामि इतिदक्षिणस्यां ॐअद्भ्य

६. कः स्तोषधीभ्यः परिदहामि इतिप्रतीच्यां अंघावाष्टयिवीभ्यांत्वापरिदहामि इतिउदीच्यां अंविश्वेभ्यस्त्वादेवेभ्यः परिदहामि इत्यथः
३०. अंसर्वेभ्यस्त्वाभूतेभ्यः परिदहाम्यरिष्टे इत्सुंर्द्धं ततोऽग्निंप्रदक्षिणीकृत्य आचार्य्यं दक्षिणदिशिउपविशतिगणवकः ततः

१५. पुष्यचंदनतांबूलवासांस्पादाय ततः डीमघकर्तव्योपनयनहोमकर्मणि कृताकृतावेक्षणरूपवत्स्यकर्मकर्तुममुकगोत्रममु
कशर्माणां ब्राह्मणामेभिः पुष्यचंदनतांबूलवासोभिर्ब्रह्मत्वेनत्वामहं वृणे इति ब्राह्मणं वृणुयात् अंतृतोस्त्रीतिप्रतिवचनं पु
ष्यचंदनतांबूलवत्प्राणदाय अघकर्तव्योपनयनकर्मणि होतृत्वकर्मकर्तुं अमुकगोत्रममुकशर्माणां ब्राह्मणामेभिः पुष्य
चंदनतांबूलवासोभिः होतृत्वेनत्वामहं वृणे इति होतारं वृणुयात् स्वस्तीतिप्रतिवचनं अंयथाविहितं कर्म कुर्वित्वाचार्य्येणो
क्ते अंकरवाणीति ब्राह्मणो वेदेत् ततोऽग्नेर्दक्षिणतः शुद्धमासनं दत्त्वा तदुपरि प्रागञ्जुशनास्तीर्य्य ब्रह्मणामग्निप्रदक्षिणं का
रयित्वा स्मिन्कर्मणि त्वस्मै ब्रह्मा भवेत्यभिधाय भवानीति तेनोक्ते तदुपरि ब्राह्मणमुदञ्जुस्वमुपवेश्य ततः प्रणीतापात्रं पुर
तः कृत्वा वारिणापरिपूर्य्य कुशैराब्जाद्यब्रह्मणो मुखमवलोक्याग्नेरुत्तरतः कुशोपरिनिदध्यात् ततः परित्तरणं वह्निषश्चतुर्थं

भागमादायाश्रेयाशीशानांतं ब्रह्मणोऽग्निपर्यंतं नैर्ऋताद्वायव्यांतं अग्निः प्रणीतापर्यंतं ततोऽनेरुत्तरतः पश्चिमदिशिपवित्र
 छेदनार्थं कुशत्रयं पवित्रार्थं साग्रमनंतर्गभं कुशपत्रद्वयं श्रोक्षणीपात्रं आज्यस्थालीसंमार्जनार्थं कुशः उपयुक्तः ससि
 धस्त्रिः ऋवः आज्यं षट्पंचाशदुत्तराचार्यमुष्टिशतद्वयावच्छिन्नामंतं दुल्लपूर्णपात्रं पवित्रच्छेदनकुशानां पूर्वपूर्वदिशि क्रमेण
 सादनीयं ततः पवित्रच्छेदनकुशैः पवित्रेच्छित्वा सपवित्रकरणे प्रणीतोदकं त्रिः श्रोक्षणीपात्रे निधाय अनामिकां गुष्टाभ्यां गृही
 तपवित्राभ्यां तज्जलं किंचित्त्रिरुक्षिण्य प्रणीतोदकेन श्रोक्षणीविरभिविच्य श्रोक्षणीजलेनासादितवस्तुसेचनं कृत्वाऽग्निप्रणीतयो
 र्मध्ये श्रोक्षणीपात्रं निदध्यात् आज्यस्थालामाज्यनिर्वापः अधिश्चरणं ततः कुशं प्रज्वाल्योपरिप्रदक्षिणं भ्रामयित्वा वन्हौ
 तत्प्रक्षिण्य ऋवं त्रिः परितप्य संमार्जनकुशानामग्नेरंतरतो मूलेर्वाहृतः ऋवं संमृज्य प्रणीतोदकेनाभ्युक्ष्य पुनस्त्रिः प्रतप्य दक्षि
 णतो निदध्यात् ततः आज्यमग्नेरवतार्य त्रिः श्रोक्षणीवदुत्पूयावेक्ष्य सत्पद्रव्ये तत्रिरसनं कृत्वा पुनः श्रोक्षणपुत्पवनं ततः उत्पयाथोप
 यमनकुशत्वा महस्त्रे कृत्वा प्रजापतिं मनसा ध्यात्वा तूष्मीं घृताक्तास्त्रिः समिधः प्रक्षिपेत् उपविश्य सपवित्रश्रोक्षणपुदकेन मदक्षि

६ क. णक्रमेणाग्निपुर्बुष्य प्रणीतापात्रैपवित्रेनिधायपातितदक्षिणजानुः ब्रह्मणान्ब्रध्वः समिद्धतमेनौश्रवेणज्याहुतिर्जुहोति त
 उ. त्तत्तदाहुस्यनंतरंश्रवावस्थितघृतशेषसप्रोक्षणीपात्रैप्रक्षेपः ओंप्रजापतयेस्वाहा इदंप्रजापतये इत्तिमनसा ओइंद्रायस्वाहा इ
 १६ इमिंद्राय इत्याघोरौ ओंअग्रयेस्वाहा इदमग्रये ओंसोमायस्वाहा इदंसोमाय इत्याज्यभोगे ओंभूः स्वाहा इदंभूः ओंभुवः स्वाहा इ
 दंभुवः ओंसः स्वाहा इदंसः एतामहाव्याहृतयः ओंतन्नोः अग्नेवरुणस्यविदोअवयासिसीष्ठाः यजिष्ठोवह्नितमःशो
 शुचानोविष्वादेवाध् सिप्रमुमुग्धस्मत्स्वाहा इदमग्नीवरुणभ्यां ओंसत्वन्नोअग्नेवमोभवोतीनेदिष्टोअस्याउषसोबुष्टौ अ
 वयक्ष्णोवरुणध् रणोत्रीहिमृडीकध् सुहवीनएधिस्वाहा इदमग्नीवरुणभ्यां ओंअयाश्चात्रेस्यनभिशस्त्रियाश्चसत्वमित्वा
 मयाचसि अयानोयज्ञवाहासयानोधेहिभेषजध् स्वाहा इदमग्रये ओंयेतेशतंवरुणयेसहस्रंयज्ञियापाशाविततामहा
 तः तेभिर्नोअद्यसवितोतविष्णुर्विश्वंमुंचंतुमरुतः स्वर्क्रीः स्वाहा इदंवरुणयसवित्रेविष्णवेविश्वेभ्योदेवेभ्यमरुद्भ्यः स्वा
 कौंभः ओउदुन्नमंवरुणपाशमस्मदवाधमंविमध्यमध् अथाय अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोअदितयेस्यामस्वाहा इदं

भागसादायात्रेयादीशानांतं ब्रह्मणोऽत्रिपर्यंतं तैर्ऋताद्वायव्यात् अग्निः प्रणीतापर्यंतं ततोऽत्रैरुत्तरतः पश्चिमदि
 शिपवित्रच्छेदनार्थं कुशत्रयं पवित्रार्थं सायमनंतर्गर्भं कुशपत्रद्वयं प्रोक्षणापात्रं आज्यस्थालीसंमार्जनार्थं कुशाः उप
 यमनकुशाः समिधस्त्रिस्रः ऋवः आज्यं षट्पंचाशदुत्तराचार्यमुष्टिशतद्वयावच्छिन्नामंतंडुलपूर्णपात्रं पवित्रच्छेदनकुशानांपू
 र्वपृष्ठदिशि क्रमेण सादनीयं ततः पवित्रच्छेदनकृशेः पवित्रेच्छित्वा सपवित्रकरेण प्रणीतोदकं त्रिः प्रोक्षणीपात्रे निधाय अना
 मिकांगुष्ठाभ्यां गृहीतपवित्राभ्यां तज्जलं किंचिद्विरुद्धिप्यप्रणीतोदकेन प्रोक्षणीजलेनासादितवसुसेचने
 कृत्वाऽग्निप्रणीतयोर्मध्ये प्रोक्षणीपात्रं निदध्यात् आज्यस्थाल्यामाज्यनिर्वापः अधिअयणं ततः कुशंप्रज्वाल्यज्योपरिप्रदक्षिणं
 भ्रामयित्वा वक्ष्येत्प्रक्षिप्य ऋवं त्रिः परितप्य संमार्जनकुशानामत्रैरंतरतो मूलेर्वात्स्यतः ऋवं संमृज्य प्रणीतोदकेनाभुक्ष्यपुनस्त्रिः
 प्रतप्य दक्षिणतो निदध्यात् तत आज्यमत्रैरवतार्य त्रिः प्रोक्षणीनदुत्पूयावेश्य सत्यपद्रव्यैत निरसनं कृत्वा पुनः प्रोक्षणपुत्पवनं तत उ
 त्पायोपयमनकुशान्वा महस्ते कृत्वा प्रजापतिमनसा ध्यात्वा तूष्णीं कृत्वा कात्स्त्रिः समिधः प्रक्षिपेत् उपविश्य सपवित्रप्रोक्षणयुदके

नप्रदक्षिणक्रमेणाग्निपर्युक्ष्य प्रणीतापात्रेपवित्रेनिधायपातितदक्षिणाननुः ब्रह्मणत्वारथः समिद्धतमेग्रीश्रुवेणाज्याहु
 निर्जुहोति तत्रतत्रदाहुत्यनंतरंश्रुक्तावस्थितघृतशेषस्यप्रोक्षणीपात्रेप्रक्षेपः ओंत्रजापतयेस्वाहा इदंप्रजापतये इतिमनसा
 ओंइंद्रायस्वाहा इदमिंद्राय इत्याद्यौरे ओंअग्नेयेस्वाहा इदमग्नेये ओंसोमायस्वाहा इदंसोमाय ओंभूः स्वाहा इदं
 भूः ओंभुवःस्वाहा इदंभुवःओसःस्वाहा इदंसः एतामहाव्याहृतयः ओंत्वन्नोऽअग्नेवरुणस्यविद्वान्देवस्यहेडोअवयासिसीष्टाःयजि
 षोवन्हितमःशोश्रुचानोविश्वाद्देवाथं सिप्रमुमुग्धस्मत्स्वाहा इदमग्नीवरुणभ्यां ओंसत्वन्नोअग्नेवमोभवोतीनेदिष्टोअस्याउ
 वसोव्युष्टौ अवयस्वरुणोवरुणथंरणोत्रीहिमृडीकथंसुहवोनएधिस्वाहा इदमग्नीवरुणभ्यां ओंअयाश्चाग्नेस्यनभिशस्ति
 पाश्चसत्वमित्तमयाअसि अयानोयज्ञवाहासयानोधेहिभेषजथंस्वाहा इदमग्नेये ओंयेतेशतंवरुणयेसहस्रंयज्ञियापाशावि
 ततामहांतः तेभिन्नोअघसवितोतविष्णुर्विश्वेमुंचंतुमरुतः स्वर्कीः स्वाहा इदंवरुणायसवित्रेविष्णवेविश्वेभ्योदेवेभ्योमरुद्भ्यः
 स्वर्केभ्यः ओंउदुत्तमंवरुणपाशमस्मदवाधमंविमध्यमथंअथावयमादित्यव्रतेतवानागतोअदितयेस्यामस्वाहा

इदं वरुणाय एताः सर्वप्रायश्चित्तसंज्ञकाः ओं प्रजापतय स्वाहा इदं प्रजापतये इति मनसा प्राजापत्यम् ओं अग्नये स्विष्टकृ
 ते स्वाहा इदमग्नये स्विष्टकृते इति स्विष्टकृद्धीमः ततः संश्रवप्राशनं आचमनं च ततो ब्रह्मणो दक्षिणादानं ओं अघस्त
 स्मिन्नुपनयनहोमकर्मणि कृताकृतावैक्षणरूपब्रह्मकर्मप्रतिष्ठार्थं मिदं पूर्णपात्रं प्रजापतिदेवतं अमुकगोत्रायामुक
 शर्मणो ब्राह्मणाय ब्रह्मणो दक्षिणांतुभ्यमहं संप्रददे इति दक्षिणादघात् ओं न्वस्तीति प्रतिवचनं ततो ब्रह्मशंथिविमोकः
 ततः ओं सुमित्रियान आप ओषधयः संतु इति पवित्राभ्यां जलमानीयते नशिरः संश्रज्य ओं दुर्मित्रियास्तस्मै संतु यो स्वाद्धेष्टियं
 च वयं द्विष्मः इत्यै शान्तां प्रणीतान्पुञ्जीकरणं ततस्तारणक्रमेण वह्निरुत्थाप्य घृतेनाभिधार्य हस्तेनैव जुहुयात् ओं देवागानु
 विदेगानुं वित्वा गानुमि तमनसस्य त इमं देवयज्ञं स्वाहा वाते धाः स्वाहा इति वह्निरहोमः तत आचार्यः कुमारस्यानुशासनं क
 रति ओं ब्रह्मचार्यं सीत्याचार्यः ओं असातीति ब्रह्मचारी ओं अयोः न इत्याचार्यः ओं अशानीति कुमार आह ओं कर्मकुर्वित्या
 चार्यः ओं करवाणीति सायावक ओं मादियासुसुप्त इत्याचार्यः न स्वपानीति कुमारः ओं वाचं यच्छ इत्याचार्यः ओं यच्छानीति कुण

२. ओं समिधमाधेहीत्याचार्यः ओं आदधानीति माणवकः ओं अयो अशानेत्याचार्यः ओं अशानीतिकुमारः अथाग्रेरुत्तर
तः प्रत्यञ्जुत्वायोपविष्टायाचार्य्यचरणोपसंग्रहणपूर्वकमुपसन्नायाचार्य्यसमीक्ष्यमाणाचार्य्यः स्वयमपिसमीक्षिताया-
स्मे विवारितशंखतूर्ण्यदिशब्ददृष्टांसकेसावित्रीमन्वाह तत्रप्रथमादृष्टौ ओं भूर्भुवः स्वः तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि धि
यो योनः प्रचोदयात् ओं पुनर्ब्रह्मयं अत्रनुसहपाढीविशेषः अथमाणवकश्चाचार्य्यदक्षिणदिशि अत्रिपञ्चमोपविष्टो
घृताक्तञ्चुक्कनिषिद्धे तरे धने नजुहुयात् ततः ओं अग्ने सुश्रवः सुश्रवसं माकुरु ओं यथात्वमग्ने सुश्रवः सुश्रवा अंसिं ओं एवं
मा थं सुश्रवः सौश्रवसं कुरु ओं यथात्वमग्ने देवानां यज्ञस्य निधिपात्रसि ओं एव महं मनुष्याणां देवस्य निधियो भूया सम
ततः प्रदक्षिणामग्निं वारिणपर्णुष्म उत्याप स्वप्रादेशमितां घृताक्तपलाशसमिधमादाय ओं अग्ने येसमिधमा हां यवृहते
जातवेदसे यथात्वमग्नेसमिधासमिधस एव महमायुषामेधया वर्चसा प्रजापञ्चुभिर्ब्रह्मवर्चसेन समिधे जीवपुत्रो ममाचार्य्यो
मेधाव्यहमसान्यनिगक रिष्टुर्षशस्वी ते जस्वी ब्रह्मवर्चस्वन्नादा भूयास थं स्वाहा इति मंत्रेण जुहुयात् एवं समिदं तरुं पञ्च

हुमात् ओं अंशे सुश्रवः सुश्रवसंसाकुरु ओं यथात्वमग्ने दे
 वानां पृथस्य निधिपात्रसि ओं एवमहं मनुष्याणां देवस्य निधिपोभूयासम् ततः प्रदक्षिणामग्निपर्णस्य तूष्णीपाणी प्रतप्यम्
 खंप्रतिमंत्रांतेऽवमृशति ओं तनूपात्रने सितन्वंसे पाहि ओं आयुदीने स्यायुर्मैदेहि ओं वञ्चोदात्रने सिवञ्चैमिदेहि ओं अंशे अ
 न्नं नन्वाकुरंतन्म आष्टण ओं मेधां मे देवी सरस्वती आदधातु ओं मेधां अश्विनो देवा वाधतां पु
 ष्करस्वजो ततः सर्वगत्रादिषु दक्षिणपाणिनास्पर्शः अत्र प्रत्येकं मंत्रः ओं अंगानि च मत्राप्पायताम् इति सर्वगत्रालंभने ओं
 वाक्कमत्राप्पायतामिति मुखालंभने ओं प्राणश्च मत्राप्पायतामिति नासिकयोः ओं चक्षुश्च मत्राप्पायतामिति चक्षुषोः ओं श्रोत्रं
 च मत्राप्पायतामिति श्रोत्रे ओं यशोवले च मत्राप्पायतामिति मंत्रपाठमात्रं ततो दक्षिणकरणमिकाग्रहीतमस्रगतललाटे श्री
 वायां दक्षिणवाहुमूले हृदि च त्र्यायुषं कुर्यात् तत्र यथासंख्येन मंत्रं चतुष्टयं ओं त्र्यायुथं जमदग्नेः इति ललाटे ओं कश्यपस्य त्र्यायुषम्
 इति श्रीवायां ओं यद्देवेषु त्र्यायुषम् इति दक्षिणवाहुः ओं नन्वी अस्तु त्र्यायुषम् इति हृदि ततो व्यस्तपाणिभ्यां ष्ठीवीं स्पृशन्नभिवा

स्तं कुर्व्यात् तत्र प्रकारः ॐ अमुक गीत्रो ह ममुक प्रवरो ह ममुक शम्भो वैश्वानरत्वामभिवादये ततो नैव क्रमेण संवोधवत्
 मभिवाद्या चार्थं तथैवाभिवादयत् ततः आयुष्मान्भवसौ म्येत्या चार्थो ब्रूयात् ततो भिक्षा पात्रमादाय प्रथमं मातुः सकाशात् ॐ
 भवति भिक्षां मे देहि इति प्रार्थनां तत्र तद्गतां चादाया चार्थो य निवेदयेत् तथैव भिक्षांतरं याचेत् ततः आचार्येण भुंक्षेत्यनु-
 ज्ञातो भिक्षां स्वीकुर्यात् ततः फलपुष्पं च दत्तं घृतपूर्णं शुर्वेण ब्रह्मचारिदक्षिणकरस्येष्टेनाचार्यः पूर्णाहुतिं दद्यात् तत्र मं-
 त्रः ॐ मूर्ध्नां दिवो अरतिं पृथिव्यां वैश्वानरस्य त आजातमग्निं कविठं संस्वाजमतिथिं जनानामा सन्नापात्रं जनयंत देवाः स्वा-
 हा इदमग्नये ततः ऋक्वेण भस्मानी यदक्षिणा नामिका यदृहीत भस्मना ॐ आयुषं जमदग्नेः इति ललाटे ॐ कश्यपस्य आ-
 युषम् इति त्रीवायां ॐ यद्देवेषु त्र्यायुषम् इति दक्षिणा गड्मूले ॐ तन्नो अस्तु त्र्यायुषम् इति हृदि इति त्र्यायुषं कुर्व्यात् कुमा-
 रपक्षे तन्नो इत्यस्य नैतन्नै इति विशेषः अथ शारलवणमधुमांसादि निवृत्तिः उद्धृतजलस्नानं दक्षस्वाजिनधारणवृक्षा-
 रोहणविषमभूमिलंघनमस्त्री निरीक्षणस्त्रीसंभोगवसनव्यावृत्तिरूपा ब्रह्मचारिणो नियमाः तद्दिने ब्रह्मचारी वाग्यतो हः

श्रेयं स्थित एव गमयेत् ततः सायं संश्रां कृत्वा तस्मिन्नेवां प्रा पूर्ववत्पुंक्षणापरिसमूहने कृत्वा वाचं विसृजेत् परिसमूहने तु
 शुद्धनिषिद्धे तं रंधनस्पात्रौ प्रक्षेपः ततः संध्यामुपास्य प्रतिदिनं सायं प्रातरपि ब्रह्मचारिणा कर्त्तव्या अथ वैदारभः तत्र कृतनि
 त्यक्रियञ्चाचार्यः कुशेहस्तमात्रपरिमितां भूमिं परिसमूह्य तान्कुशानैशान्यापरित्यज्य गेमयोदकेनोपलिप्प ऋक्मूलेन उ
 त्तरोत्तरतः प्रागग्रप्रदेशमात्रं त्रिरुत्तिरुत्तरेण उल्लेखनक्रमेण नामिकां गुष्टाभ्यामुद्धृत्य जलेनाभ्युक्ष्य कांस्थेनाग्निमानियाभिमुख
 मुखसमाधाय पुष्पचंदनतांबूलवस्त्रान्यादाय ओं अद्य कर्त्तव्यं वैदारं भहो मकर्मणि कृता कृता वैक्षणरूपब्रह्मकर्म कर्त्तुं ममुकशर्मा
 णं ब्राह्मणमेभिः पुष्पचंदनतांबूलवासोभिर्ब्रह्मत्वं नत्वा महं वृणे इति ब्राह्मणं वृणुयात् ओं वृत्तोऽस्मीति प्रतिवचनं ओं यथाविहितं क
 र्त्तुं कुर्वित्वा चार्यः ओं करवाणीति तेनोक्ते अग्नेर्दक्षिणतः सुद्धमासनं रत्वा तदुपरि प्रागग्रान्कुशानास्तीर्य ब्रह्मणामग्निप्रदक्षिणक्र
 मेण भ्रामयित्वा अस्मिन्कर्मणि त्वं मे ब्रह्मा भवेत्यभिधाय ओं भवानीति तेनोक्ते ब्रह्मणामुदञ्जु खंतत्रोपवेश्य प्रणीतायात्रं पुरतः क
 त्वाचारिणापरिपूर्य कुशेराच्छाद्य ब्रह्मणो मुखमवलोक्याग्नेरुत्तरतः कुशोपरि निदध्यात् ततः परिस्रारणं वहिषश्चतुर्थभागमादाय

आग्नेयादीशानांतम् ब्रह्मणोऽग्निपर्यंतम् नैर्ऋत्याहायव्यांतम् अग्निः प्रणीतापर्यंतं ततोऽग्निरुत्तरतः पश्चिमदिशिपवि-
 छेदनाथं कुशत्रयंपवित्रकरणार्थं सात्रमनंतर्गभकुशपत्रद्वयं प्रोक्षणीपात्रमाज्यस्थालीसंमार्जनकुशः उपयमनकुशः स-
 विधस्त्रिः ऋवः आज्यपूर्णपात्रं पवित्रच्छेदनकुशानां पूर्वपूर्वदिशि क्रमेण सादनीयं ततः पवित्रच्छेदनकुशैः पवित्रेच्छि-
 त्वासपवित्रकरणे प्रणीतोदकं त्रिः प्रोक्षणीपात्रे निधाय द्वाभ्यामनामिकां गुष्टाभ्यामुत्तराग्नेपवित्रे गृहीत्वा त्रिरुत्पवनं ततः प्रो-
 क्षणीपात्रं वामहस्ते गृहीत्वा दक्षिणहस्तानामिकां गुष्टाभ्यां त्रिरुद्दिगनम् ततः प्रणीतोदकेन प्रोक्षणीपात्रं मभुक्ष्य प्रोक्ष-
 णीजलेन यथासादितवस्तून्यभिषिक्त्याग्निप्रणीतयोर्मध्ये प्रोक्षणीपात्रं निदध्यात् ततः आज्यस्थाल्यामाज्यं निरूष्यादि अ-
 यणम् ततः कुशं प्रज्वाल्य आज्यस्याग्नेश्चोपरि प्रदक्षिणं भ्रामयित्वा वात्री तत्प्रक्षेपः ततस्त्रिः ऋवप्रतपनं संमार्जनकुशना-
 मग्नेरंतरतो मूले वीह्यतः ऋवं संस्मृज्य प्रणीतोदकेनाभुक्ष्य पुनस्त्रिः प्रतप्य दक्षिणतो निदध्यात् ततः आज्यमग्निप्रदक्षि-
 णं भ्रामयित्वा वतार्ष्याग्ने निदध्यात् ततः आज्ये प्रोक्षणीवदुत्पवनं अवेक्ष्य सत्यपद्रये तन्निरसनं ततः प्रोक्षणपुत्पवनं ततः उ-

त्यायोपयमनकुशानादाय प्रजापतिमनसाध्यात्वात्स्त्रीमग्नौ घृताक्तासमिधस्तित्वः क्षिपेत् तत उपविश्य सपवित्रप्रोक्ष
 ण्युदकेन प्रदक्षिणक्रमेणान्निपर्शुष्य प्रणीतापात्रंपवित्रे निधापयत्स्वराणान्वारब्धः पातितदक्षिणजानुः समिद्धतमेन्नोजुहु
 यात् तत्रप्रथमाहुतिचतुष्टयेन श्रवावस्थितहुतशेषघृतस्यप्रोक्षणीपात्रेप्रक्षेपः ओं प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति
 मनसा ओं इद्राय स्वाहा इदमिंद्राय इत्याद्यौ ओं अग्नये स्वाहा इदमग्नये ओं सोमाय स्वाहा इदं सोमाय इत्याज्यभगी ततः प्रा
 कृतोऽनन्वारब्धकर्तृको होमः ओं अंतरिक्षाय स्वाहा इदमंतरिक्षाय ओं वायवे स्वाहा इदं वायवे ओं ब्रह्मणे स्वाहा इदं ब्रह्मणे ओं
 ब्रह्मणे स्वाहा इदं ब्रह्मणे स्वाहा इदं प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति मनसा ओं देवेभ्यः स्वाहा इदं देवेभ्यः
 ओं ऋषिभ्यः स्वाहा इदं ऋषिभ्यः ओं श्रद्धायै स्वाहा इदं श्रद्धायै ओं मेधायै स्वाहा इदं मेधायै ओं सदसस्पतये स्वाहा इदं सदसस्य
 तये ओं अनुमतये स्वाहा इदमनुमतये ततोऽन्वारब्धकर्तृको होमः ततदाहुत्पनंतरं श्रवावस्थितहुतशेषघृतस्य प्रोक्षणीपात्रे
 प्रक्षेपः ओं भूः स्वाहा इदं भूः ओं भुवः स्वाहा इदं भुवः ओं स्वः स्वाहा इदं स्वः एतामहा व्याहृतयः ओं त्वन्नोऽश्रमेवरूपास्य विद्वान्देवस्य

हेडो अत्रयासिसीष्टाः यजिष्टोवन्हितमः शोशुचानो विश्वाहूवाथं सिप्रमुमुष्यसत्स्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां ओंसत्सन्नो अत्रेव
 मोभवोतीनेदिष्टो अस्याउषसो बुधौ अत्रयस्वनोवरुण ठं० एरणो ब्रीहिमृडीकर्ठं सुहवोनएधिस्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्यां ओंअ
 याश्चाग्नेस्पनभिशक्तिपाश्चसत्त्वमित्त्वमया असिअयानोयज्ञंवाहास्ययानोधेहिभेषजथं स्वाहा इदमग्ने ओंयेते शतंवरुणयेस
 हंययशियाः पाशविततामहांतः तेभिर्त्रो अद्यसवितोतविष्णुर्विश्वे मुंचनुमरुतः स्वर्काः स्वाहा इदंवरुणायसवित्रे विस्सवे विश्वेभ्यो
 देवेभ्यो मरुद्भ्यः स्वर्केभ्यः ओंउदुतंमंवरुण पाशमस्मदवाधमं विमथ्यमथं अथाय अथावयमादित्यव्रतेतवानागसो अदितये स्याम
 स्वाहा इदंवरुणाय इति सर्वप्रायश्चित्तसंज्ञकाः ओंप्रजापतये स्वाहा इदंप्रजापतये इति मनसा इति प्रजापत्यं ओंअग्नेयस्वष्टकते
 स्वाहा इदमग्नेस्विष्टकते इतिस्विष्टकक्षीमः ततः संप्रवप्राशनम् तत आचम्य ओंअद्यकृतैतद्देदारंभहोमकर्मणि कृताकृतावे
 क्षणरूपब्रह्मकर्मप्रतिष्ठार्थं इदं पूर्णपात्रं प्रजापतिदेवतममुकगोत्रायामुकशर्मणो ब्राह्मणाय ब्रह्मणो दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे
 इति दक्षिणां दद्यात् ओंस्वस्तीति प्रतिवचनं ततो ब्रह्मयंषि विमोक्तः ओंसुमित्रियान आपडोषधयः संतु इति पवित्राभ्यां प्रणीता जल

मानीयनेन शिरः संमृज्य ओं इर्मित्रियास्तस्मै संतु योस्मान्द्वेष्टियं च वयं च द्विष्टः इति मंत्रेण ऐशान्यां प्रणीता न्युञ्जी कुर्यात्
 ततस्तारणवर्हिरानीय घृतेनाभिधार्य हस्ते क्रमेण नैव जुहुयात् ओं देवागतु विदोगतु वित्वागतु मितमनसम्पत्त इमं देवयज्ञं
 स्वाहा वातेधाः स्वाहा इति वहिर्होमः ततः काशरीरामनं तत इष्टां सके वेदारं भंगुरुः कारयेत् तत्र क्रमः ओं भूभुवः स्वः तत्स वि
 तुवारणं भर्गो देवस्य धीमहि धियो यो नः प्रचोदयात् ओं इति प्रणवांतं पठित्वा पंक्तिनमस्कारं च कारयित्वा ओं समिधा शिन्दुवस्यत
 घृतैर्घो धयता तिथिम् अस्मिन्हव्याजु होतन सुसमिद्वाय शोषिषं इति कंडिको तं वा फक्कि कावा पाठयेत् ततः सप्रणवं स्वस्ति
 वाचयित्वा उत्थाय फलपुष्पसमन्वित ब्रह्मचारि दक्षिण करसृष्टेन घृतपूर्णेन पूणी हुतिं दद्यात् ओं भूर्द्धी नं दिवो अरतिं ष्ठथि व्या
 वैश्वानरस्य त आजातम अं क वि ठं संन्नाजम तिथिं जनानामासत्रा पात्रं जनयंत देवाः इति पूणी हुतिः तत उपविश्य श्रुवेण भस्मानो
 पदक्षिणानामिकाग्रगृहीत भस्मना आयुषं जमदग्नेरिति ललाटे ओं कश्यपस्य आयुषमिति श्रीवायां ओं यद्देवेषु आयुषं इति द
 क्षिणबाहूमूले ओं तन्नो असु आयुषमिति हृदि अनेनैव क्रमेण ब्रह्मचारिललाटादावपि तत्र तत्रै इति विशेषः इति वेदारंभः ॥

अथसमावर्तनं तत्रशुभेदिनेप्रह्नीभूयश्चाचार्यस्वास्यामीतिकुमारश्चाचार्यंभाषते तत्रस्नास्याहीत्याचार्यः ततोब्रह्मचारि
णिआचार्यसन्निहितदक्षिणदिशिउपविष्टेकतस्नानादिएचार्यः कुशैहस्तमात्रांभूमिंपरिसमूह्यतांशान्यांपरित्यज्यगोम
योदकेनोपलिप्य ऋवमूलेनोत्तरेत्तक्रमेणत्रिरुह्निख्यउह्वैखनक्रमेणोद्भृत्यजलेनाभ्युक्ष्य कांसेनात्रिमानीयप्रत्यङ्मुखंनि
दध्यात् ततःपुष्यचंद्रनतांबूलवासांस्यादाय ओंअद्यामुकस्यकर्तव्यसमावर्तनहोमकर्मणिहृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्म
कर्तुममुकगोत्रममुकशम्भोरांवास्त्रणामेभिःपुष्यचंद्रनतांबूलवासोभिर्ब्रह्मत्वेनत्वामहंवरणे वृतोस्मीतिप्रतिवचनं यथाविहि
तंकर्मकुर्वित्यभिधाय ओंकरवाणीतितेनोक्ते अत्रेहैक्षिणतः शुद्धमासवंदत्वा तदुपरिप्रागयान्कुशानास्तीर्षास्मिन्कर्मणिह्नि
मेब्रह्माभवेत्यभिधाय ओंभवानीतितेनोक्ते ब्राह्मणमुदङ्मुखंतत्रोपवेश्य ततःप्रणीतापात्रंपुरतःकृत्वा वारिणापरिपूर्य्युं
शेएष्याद्यब्रह्मणोमुखमवलीक्यामेरुत्तरतः कुशोपरिनिदध्यात् ततःपरिस्तराणं वहिषश्चतुर्थभागमादायांनेपादीशानांतं
ब्रह्मणोभिपर्य्यंतं नैऋत्यादायव्यांतं अग्निः प्रणीतापर्य्यंतं ततोऽनेरुत्तरतः पश्चिमदिशिपवित्रच्छेदनाथंकुशत्रयम् पदि

त्रकरणाथंसायमनंतर्भिकुशपत्रद्वयं प्रोक्षणीपात्रं आज्यस्थालीसंमार्जनाथं कुशाः उपयमनकुशाः समिधत्तिलः
 शुवः आज्यंपूर्णपात्रं पवित्रच्छेदनकुशानांपूर्वपूर्वदिशि क्रमेण सादनीयम् ततः पवित्रच्छेदनकुशैः पवित्रेच्छित्वासपवि
 त्रकरेण प्रणीतोदकं त्रिः प्रोक्षणीपात्रे निधायानामिकांगुष्ठाभ्यां पवित्रे गृहीत्वा त्रिरूप्य प्रोक्षणीपात्रं चामकरेण हायानामि
 कांगुष्ठगृहीतपवित्राभ्यां तज्जलं किंचि त्रिः प्रक्षिप्य प्रणीतोदकेन प्रोक्षणीमभ्युक्ष्य प्रोक्षणीजलेन यथासादितवस्तून्यभिधि।
 च्याप्रिप्रणीतयोर्मध्ये प्रोक्षणीपात्रं निदध्यात् तत आज्यस्थाल्याज्यनिर्वापः अधिश्चरणं ततस्तरांप्रज्वाल्य ज्यस्यात्रे श्चोप।
 रिप्रदक्षिणं भ्रामयित्वा वह्नौ तत्र क्षिप्य श्रवं त्रिः प्रतप्य संमार्जनकुशानामत्रैरंतरतो मूलेर्वाहृतः श्रवं संमृज्य प्रणीतोदके।
 नाभ्युक्ष्य पुनः प्रतप्य खस्य दक्षिणतो निदध्यात् तत आज्यमग्निप्रदक्षिणं भ्रामयित्वा वतार्थं त्रिः प्रोक्षणीवदुत्पूयां वैक्ष्य
 सत्यपद्रव्ये तत्रिरसनं कृत्वा पुनः पूर्ववत् प्रोक्ष्य एतत्पवनम् तत उत्थायोपमनकुशाः च महस्ते कृत्वा प्रजापतिमनसा ध्यात्वात्।
 स्त्रीमशौघनाक्ताः समिधत्तिलः क्षिपेत् तत उपविश्य सपवित्रप्रोक्ष्य एतदुदकेन प्रदक्षिणक्रमेण त्रिपथुस्वप्रणीतापात्रे पवित्रे

निधाय पातितदक्षिणजानुः समिद्धतमेत्त्रौव्रह्मणान्वाख्यः ऋवेणाज्याहुर्तार्जुहयान् तत्र प्रथमाहृतिचतुष्टये प्रत्याहृत्य
नंतरं ऋवावस्थितहुतशेषघृतस्य प्रोक्षणीपात्रे प्रक्षेपः ओं प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति मनसा ओं इन्द्राय स्वाहा इदं
मिंद्राय इत्याघोरौ ओं अग्नय स्वाहा इदं अग्नये ओं सोमाय स्वाहा इदं सोमाय इत्याज्यभागौ ततोऽन्वारव्यकर्तृकहोमः ओं अंत
रिक्षाय स्वाहा इदं अंतरीक्षाय ओं वायवे स्वाहा इदं वायवे ओं ब्रह्मणे स्वाहा इदं ब्रह्मणे ओं छंदोभ्यः स्वाहा इदं छंदोभ्यः ओं प्रजा
पतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति मनसा ओं देवेभ्यः स्वाहा इदं देवेभ्यः ओं ऋषिभ्यः स्वाहा इदं ऋषिभ्यः ओं ऋद्धौ ये स्वाहा इदं
ऋद्धौ ये ओं मेधाये स्वाहा इदं मेधाये ओं सदसस्य तये स्वाहा इदं सदसस्य तये ओं अनुमतये स्वाहा इदं अनुमतये ततो ब्रह्मणाऽर्त्वि
रथ्यो जुहुयान् अत्राहुतिदशतये तद्वाहुत्यनंतरं ऋवावस्थिताज्यस्य प्रोक्षणीपात्रे प्रक्षेपः ओं भूः स्वाहा इदं भूः ओं भुवः स्वाहा इ
दं भुवः ओं स्वः स्वाहा इदं स्वः एतामहा व्याहृतयः ओं त्वन्नो अग्ने वरुणस्य विद्वान्देवस्य हेडो अत्रया मिमीषाः यजिष्ठो वह्नितमः शोशु
चानो विश्वाहेवा सिप्रमुमुभसत्स्वाहा इदं ममीवरुणाभ्यां ओं सत्वन्नो अग्ने वगो भवोतीति दिशे अस्या उषसी सुष्टौ अत्रयस्त्वनो वरुणा

२६
७
२३

५७

एरणो व्रीहि मृडीक सुहवोनरधि स्वाहा इदमन्वीवरूणाभ्यां ओंअथाश्चांनस्पनभिशक्तिपाश्चसत्वमित्वमपाअसि अथानो
 यज्ञवाहास्ययानो धेहि भेषज ॐ स्वाहा इदमग्नये अयेते शतं वरुणये सहस्रं यज्ञिया पाशा वितता महान्तः ते भिन्नो अघसवि
 ज्ञोत विश्वुर्विश्वं भुवंतु मरुतः स्वर्कः स्वाहा इदं वरुणाय सवित्रे विश्वुर्वे विश्वेभ्यो देवेभ्यो मरुच्यः ओं उदुत्तमं वरुणपाश
 मस्रदवाधमं विमथम १२ अथावयत्नादित्यव्रतेतवानागसो अदितयेत्याम स्वाहा इदं वरुणाय इति सर्वप्रायश्चित्तं
 ओं प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये इति मनसा इति प्राजापत्यम् ओं अग्नये खिष्टकृते स्वाहा इदमग्नये खिष्टकृते इति खिष्ट
 कृत् ततः संश्रवप्राशनमुत्त आचस्य ओं अद्यकृतैतत्समावर्त्तवह्नी मकर्मणि कृता कृता वै क्षणरूपवत्सकर्मप्रतिष्ठार्यमिदंपू
 र्णपानं प्रजापतिं देवतममुकगोत्रायामुकशर्मणो ब्राह्मणाय ब्रह्मणो रक्षिणांतुभ्यमहंसंप्रददे इति रक्षिणांदद्यात् ओं स्वस्तीति प्र
 तिवचनं ततो ब्रह्मयंषि विमोकः ततः पवित्राभ्यां प्रणीता जलेन ओं सुमित्रिभान आप ओषधयस्संतु इति मंत्रैरणशिरः संमृज्य ओ दुर्मि
 त्रियासुसै संतु योस्मान्हेष्ठियं च वयं दिष्मः इति मंत्रैरौशन्यां प्रणीतान्युञ्जीकरणे तत्करणक्रमेण बहिर्गनीयघृतेनाभिधाय ह

स्तेनैव जुहुयात् ॐ देवो गानु विद्यो गानु किवा गानु मितमनसस्य तद्दं देवयज्ञं स्वाहा वातेधाः स्वाहा इति वहिर्होमः
 ततो ब्रह्मणान्वारथ्य कर्त्तृकर्म ततो प्रियश्चिभोपविष्टो ब्रह्मचारिपरिसमूहं कुर्प्यन् तत्र घृताक्तशुष्कनिषिद्धे तरे धनेन
 पंचाहुतीर्हलेनैव जुहुयात् ॐ अग्ने सुश्रवः सुश्रवसं मा क्रूर ॐ यथा त्वमग्ने सुश्रवः सुश्रवा असि ॐ एवं मां सुश्रवः सौश्रव संक्रूर
 ॐ यथा मग्ने देवानां यज्ञस्य निधिपा असि एवमहं मनुष्याणां देवस्य निधियो भूयाः सन् ततः प्रदक्षिणामग्निवारिणः पर्युक्ष्य उ
 त्थाय घृताक्तो प्रादेश मितसमिधमादाय जुहुयात् तत्र मंत्रः ॐ अग्ने ये समिधोऽहो वरिहते जात वेदसे यथा त्वमग्ने समिधा
 समिधस एवमहमापुषामेधया वर्चसा प्रजया पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेन समिधं जीव पुत्रो ममात्रा यो मे गायमहमसान्प निरा
 करि धुर्यशस्वी ते जस्वी ब्रह्मवर्चोऽहो भूया सं स्वाहा ततः समिदं तरद्वयमग्ने नैव क्रमेण प्रत्येकं हुत्वा उपविश्य तैनेव क्र
 मेण पंचाहुतीर्घृताक्ताशुष्कनिषिद्धे तरे धनेन जुहुयात् ॐ अग्ने सुश्रवः सुश्रवसं मा क्रूर ॐ यथा त्वमग्ने सुश्रवः सुश्रवा असि ॐ
 एवं मां सुश्रवः सौश्रव संक्रूर ॐ यथा त्वमग्ने देवानां यज्ञस्य निधिपा असि ॐ एवं मनुष्याणां वेदस्य निधियो भूयासम् ततः

प्रदक्षिणामग्निं वारिणापर्युष्पत्स्त्रीपाणीप्रतप्य मुखं प्रतिमंत्रं चोते व म् शति ओं त नृणा अग्नेसि तन्वं मे पाहि ओं आ युर्हो अ
 ग्नेस्यायुर्भेदेहि ओं व चोरा अग्नेसि व चोर्भेदेहि ओं अग्नेयन्ते तन्वा ऊनं तन्म आष्टण ओं मे धां मे देवः स विता आ दधातु ओं मे धां
 मे देवी सरस्वती आ दधातु ओं मे धां मे अश्विनौ देवा वाधतां पुष्करस्वजो तत्र सर्वगात्रादिषु दक्षिणपाणिनास्पर्शः तत्र प्रत्येकं
 मंत्रः ओं अंगानि च म आप्यायंताम् इति सर्वगात्रालंभने वाक्चम आप्यायतामिति मुखालंभने ओं प्राणश्चम आप्यायतामिति
 नक्षिकयोः ओं च शुश्वम आप्यायतामिति च शुर्दयस्पर्शः ओं श्रोत्रं चम आप्यायतामिति श्रोत्रहयस्पर्शः ओं यशो वलं चम आप्याय
 तामिति मंत्रपाठमात्रं ततो दक्षिणानामिकाग्रगृहीतमस्मना ललाटे श्रीवायां दक्षिणबाहुमूले हृदि च न्यायुषं कुर्यात् यथा संख्ये
 नमंत्रं चतुष्टयम् ओं न्यायुषं जमदग्नेरिति ललाटे ओं कण्ठपस्य न्यायुषं इति यावायां ओं यद्देवेषु न्यायुषं इति दक्षिणबाहुमूले
 ओं तन्नो अस्तु न्यायुषं इति हृदि ततो मूलपाणिभ्यां दक्षिणोऽङ्गुलान् प्रथमं वैश्वानरं संवोधाभिवादेत् तत्रासुकगोत्रीहमसुक
 प्रवरोहमसुकशर्माह भौवैश्वानरत्वा मभिवादेत् इति प्रकारः ततस्तथैव वरुणं संवोधाभिवादेत् तथैवाचार्यं चाभिवादेत्

दकं ततः आयुष्मान्भवसौम्यइत्याचार्यो ब्रूयात् ततोऽग्रेरुत्तरतः प्रागग्रान्कुशनास्तीर्य तदुपरिदक्षिणोत्तरक्रमेण सारित
 वारिपूर्णाकलशाष्टतयेकलशानांपुरतः प्रागग्रेषु कुशेशेषु स्थित्वा एकस्मादात्मपल्लवेनोदकं गृहीत्वा ओं ये स्वंतरन्नयः प्र
 विष्टागो ह्यउपगो ह्योमयुखो मनोहास्वलो विरुजस्तनूदृषुरिंद्रियहाता न्विजहा मियोरोचनस्तमिह गृह्णामि इति मंत्रेण
 ततस्तेन मामभिविंचामि श्रियेयशसे ब्रह्मणे ब्रह्मवर्चसाय इत्यात्मानमभिविंचति ततो द्वितीयघटस्य मुदकं गृहीत्वा म्
 पल्लवेनाभिविंचति ओं येन श्रियमकृणुतां येनावमृशतां सुर्येनाक्षवभ्यु विंचतां यद्वीतदश्चिनायशः इति मंत्रेण ततस्ते
 नैव क्रमेण तृतीयकलशस्य जलमाराय ओं आयो हिष्टामयो भुवस्तान ऊर्जैर्दधात नमहे रणाय चक्षसे इति मंत्रेण भिविच्य
 तं नैव क्रमेण चतुर्थकलशस्य जलमाराय ओं यो वः शिवतमोऽसलस्य भाजय तेहनः उशतीरिवमातरः इति मंत्रेण भिविच्य
 पंचमकलशस्य जलंतथैवाराय ओतस्मात्प्रगगामवो यस्य क्षयाय जित्वथ आपो जनयथावन इति मंत्रेण भिविच्य ।
 ततो वशिष्टकलशस्ततयजलंतथैव प्रत्येकं गृहीत्वा तस्तीं प्रत्येकमभिविंचति ततो मेखलामोचनं शिरोभागेन ओं उदुत्तमं वरुण

पापाशमस्मदबाधमं विमध्यम ॐ अथाप अथावयमादित्यव्रतेतवानागसो अदितयेस्याम इतिमंत्रेण रंडकृष्णाजिनेतृत्सा।
 भूमौनिधाय अन्यद्वस्त्रंपरिधायोत्ररीयंचकृत्वाचम्यवद्वांजलिणरित्यमुपतिष्ठेत्त्रस्रचारी ॐ उद्यन्वाजिभृत्सुरिंद्रोमरुद्धिर।
 स्यात्प्रानर्थावभिरस्थान्दशसनिरसिदशसनिंमाकुर्वोविदन्मागमय उद्यन्वाजिभृत्सुरिंद्रोमरुद्धिरस्थान्दिकायावभिरस्था।
 च्छत्सनिरसिशतसनिंमाकुर्वोविदन्मागमय उद्यन्वाजिभृत्सुरिंद्रोमरुद्धिरस्थान्दयावभिरस्थान्दसहस्रनिरसिसह
 स्रसनिंमाकुर्वोविदन्मागमय इतिमंत्रेण ततोदधितिलान् वाप्राश्याचम्यनखरोमादंश्चेदपित्वास्त्रात्वाचम्य प्रादेशमित
 उदुंबरकाष्ठेनदंतधावनम् ॐ त्राद्यायव्यूह ॐ सोमोराजायमागमत् समेमुखंप्रमास्पर्धेतैयशसाचभंगेनच इतिमंत्रेण त
 तोदंतकाष्ठंपरित्यज्याचम्यसुगंधिद्रव्येनोदत्तनानंतरंस्त्रात्वादिरचम्य चंदनकुंकुमादिनासिकायामुखस्यालंभने ॐ प्रा
 णापानौमेतर्ष्यय ॐ चक्षुर्मेतर्ष्यय ॐ श्रोत्रंमेतर्ष्यय इतिमंत्रेणानुलिंपति ततः पाणीप्रक्षाल्यदक्षिणामिमुखपातितवाम
 जानुः कृतापसव्योद्विगुणभुमकुशत्रयपतिलजलान्मादाय आस्तनकुशत्रयोपरिपितुंस्पर्धयेत् ॐ पितरः शुं वध्यमितिमंत्रे

द.कं. ए ततः सव्यं कृत्वा आचम्यानुलिप्यजपेत् ॐ सुचक्षाहमक्षीभ्यांभूषासं सुवर्चांभूषासम् इति ततोऽ
 हतवसुपरिधानं ॐ परिक्षास्ये यशोधास्ये दीर्घायुत्वायजरदष्टिरश्लेशतंचजीवामिशरदः पुरुचीरायसौषमभिसं व्यिष्ये इ
 तिमंत्रेण ततो यज्ञोपवीतपरिधानं ॐ यज्ञोपवीतं परसंपवित्रं प्रजापतेर्यत्सहजं पुरस्तात् आयुष्यमश्रं प्रतिमुंचशुभ्रं यज्ञोप
 वीतं वलमस्तु तंजः इति मंत्रेण द्वितीयायदानं यज्ञोपवीतमिति प्रजापति ऋषिर्यजुरुपवीतदेवतायज्ञोपवीतपरिधाने विनि
 योगः यज्ञोपवीतमसि यज्ञसत्वोपवीते नो यनस्यामि आचमनं अथोत्तरीयं ॐ यशसामाद्यावापृथिवीयसमेन्द्रावृहस्पतीयशो
 भगश्चमाविद्यशोमाप्रतिपद्यताम् इति मंत्रेण ततः पुष्यमालायहणं मंत्रः ॐ या आहरज्जमदग्निः श्रद्धायेनेधाये कामाये ।
 द्विषायता अहं प्रतिगृह्णामि यशसा च भगेन च इति मंत्रेण पुष्यमालायहणं ततः पुष्यमालापरिधानं ॐ यद्यशोसरसामि
 इत्यकारविपुलं पृथुतेन संप्रथिताः सुमनस आवधामि यशोमयि इति मंत्रेण पुष्यमालापरिधानं अथ वसुप्रतिष्ठा अथो
 ष्ठीयेण शिरो वैष्टनं ॐ युवासुवासाः परिवीत आगात् स उच्ये यान् भवति जायमानः तंधीरासः कवय उच्यंति स्वाधो मनसा दे

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ अथ विवाहः ॥ तत्र कन्याहस्तेन षोडशहस्तमितं मंडपं तदक्षिणदिशि पश्चिमांदिशमाश्रित्य मंडपसंलग्नमुत्त-
 रमिमुखं कौतुकागारं मंडपादहिरैशान्यादिशि जामातृचतुर्हस्तपरिमितसिकतादिपरिहृततुषके शशर्करादिरहितामृत्पात्रैश्च
 निर्मितां वैदीचकारयेत् ॥ विवाहदिने कृतनित्यक्रियेण जामातृपूजापूर्वकमाभ्युदयिकं ^{पश्चिममुखः} आर्द्रं कर्तव्यम् ॥ कन्यापितास्ता-
 तः सुविः सुलांवरधरः कृतनित्यक्रियो जामातृपूजाभ्युदयिके कृत्वा अहंणवेलायां मंडपे प्रत्यङ्मुखः प्रोङ्मुखं वरमूर्द्धं जातु तिष्ठंत-
 संबोध्य ततः स्वस्तिवाचनं कलशगोशादीनां पूजनं च कृत्वा ॐ साधुभवानास्तामिति प्रजापतिर्देवि ब्रह्मा देवता यजुर्वरा चैने विनियो-
 गः ॐ साधुभवानास्तामर्चयिष्यामो भवंतमिति ब्रूयात् ॐ अर्चयेति वरेणोक्ते वरोपवेशनार्थं शुद्धमासनं दत्त्वा विष्टरमादाय ॐ वि-
 ष्टरो विष्टरो विष्टर इत्यन्येनोक्ते ॐ विष्टरः प्रतिगृह्यतामिति दाता वदेत् ॐ विष्टरं प्रतिगृह्णामि इत्यभिधाय वरो विष्टरं गृहीत्वा ॐ वक्षोस्मी-
 ताथर्वणश्छिर्षिष्टरो देवता नुष्टुच्छन्द उपवेशने विनियोगः ॐ वर्षोस्मि समा नाना सुद्यता मिव सूर्यः इमंतमभि तिष्ठामि यो मं कश्चाभि-
 धासति इत्यनेनासने उत्तराय विष्टरोपरिवत् उपविशति तत्र उपविश्य यजमानः षाद्य मं जलिनादाय ॐ षाद्यं षाद्यं षाद्यमित्यन्येनोक्ते ॐ

पाद्यं प्रतिगृह्यतामिति दाता वदेत् ॐ पाद्यं प्रतिगृह्णामि इत्यभिधाय यजमानं जलितो जलिना पाद्यमादाय वरः विराजो दोहो सीति प्रजाप
तिरुपिरापो देवताय जुः प्रादप्रक्षालने जलग्रहणे विनियोगः ॐ विराजो दोहो सीति विराजो दोहमसीमथि पाद्यो वै विराजो दोहः इति दक्षि
णपादं प्रक्षालयति अनेनैव क्रमेण नैव मंत्रैण वा मंत्रराण प्रक्षालनं ततः पूर्ववद्विष्टरंतरं गृहीत्वा चरणयो रथस्तात् उत्तरग्रंथः कुण्या
त् ततो दूर्वाक्षतफलपुष्पचंदनपुतार्घ्यपात्रं गृहीत्वा यजमानः ॐ अर्घ्यो अर्घ्यो अर्घ्यः इत्यन्येनोक्ते ॐ अर्घ्यः प्रतिगृह्यतामिति दाता वदेत्
ॐ अर्घ्यं प्रतिगृह्णामीत्यभिधाय यजमानहस्तादर्घ्यं गृहीत्वा ॐ आपस्य पुष्पाभिः सर्वान्कामानवाप्नुवानिति शिरस्यक्षतादिकं किंचिद्दृ
त्वा ॐ समुद्रं देवः प्रहिलो मिसां यो निमभिगच्छत अरिष्ठास्माकं वीरामापसे चिमत्ययः इत्यर्घ्यपात्रस्यंजलमैशान्यां दिशित्यजन्वठति
ततश्चाचमनीयमादाय ॐ आचमनीयमाचमनीयमाचमनीयं प्रतिगृह्णामीत्यभिधाय यजमा
नहस्तादाचमनीयमादाय ॐ आनागन्यशसासंथंस्त जवर्चसांतं माक्रुरुत्रियं प्रजानामधिपतिं पशूनामरिष्ठितं नृनां इत्यनेन संह
दाचमेव इति द्विल्लंसीततो यजमानः कांस्यपात्रस्य दधिमकघृतानिकांस्य पात्रपिहितान्यादाय ॐ मधुपको मधुपको मधुपको इ
एकमत्रसहितद्विमत्ररहित

इतिव क्य कला

त्यनेनोक्ते ओंमधपर्कः प्रतिगृह्यतामिति दातावेदेत् ओंमधपर्कं प्रतिगृह्णासि इति वरोषदेत् ओंमित्रस्यत्वात्प्रथुषाप्रतीक्षे
इति यजमानं करस्य मेव निरीक्ष्य ओं देवस्यत्वासवितुः प्रसवेष्विनो वो हुभ्यं पूष्टो हस्ताभ्यां प्रतिगृह्णामीत्यनेन मधपर्कं गृ
हीत्वा वामहस्तैकत्वा ^{वर्कमञ्जोरथायत्} ओं नमः श्यावास्यायात्र शनेपत आ विद्धं ततो निष्कंतामीत्यनामिकया त्रिप्रदक्षिणामालोड्य अना
मिकां गुष्टाभ्यां भूमौ किं चिन्निः क्षिपेत् पुनस्तथैव द्विः प्रत्येकं क्षिपेत् ततो वरः ओं यन्मधुन इति कुत्ससृषिर्मधुपर्कौ देवताजग
तीच्छन्दो मधुपर्कप्राशने विनियोगः ओं यन्मधुनो मधुव्यं परम ६० रूपमन्नाद्यं तेनाहं मधुनो मधुनूपुरमेण हूपेणान्नाद्येन परमो
मधुव्योन्नादोसानीति इत्यनेन चारत्रयं मधुपर्कप्राशनं प्रतिप्राशने चैतन्मंत्रपाठः ततो मधुपर्कशेषमसंचरदेशे धारयेत् ततः द्वि
राचम्य ओं वाङ्मन्त्रास्येत्सु ओं न सोमं प्राणोत्सु ओं अक्षणो मे चक्षुरसु ओं कर्णयो मे श्रोत्रमसु ओं वाक्षो मे वलमसु ओं उर्वो मे श्रोत्रोत्सु
ओं अरिष्टानि मे गानित नृत्नान्वा मे सह संतु इत्यां स्यादि प्रत्येकं सर्वगात्राणि स्पृश्या ओं गौर्गौर्गौरित्यन्येनाभिहिते यजमाने च प्रत्युक्ते त
तो वरः ओं मातारुद्राणां दुहिता वसूना र्थस्वसादित्यानामृतस्य नाभिः प्रणवो चं चिकेतुषे जनाय मागामनागामादिति विधिष्टममचासु

मुख प्रभृति सर्वगात्रिहृभ्यामालभेत् २

हस्तप्रदा
हृत्

द. क. अशर्मणो यजमानस्य उभयोः पाप्माहतः ॐ उत्सृजत तृणान्यन्वितिरां चिंघात्ततो वेदिकायां तुषके शशर्कगदिरहितायां ह।
 वि. लमात्रपरिमितायां चतुरास्रां भूमिकुशैः परिसमूहानां कुशैः शान्तां परित्यज्य गोमयोदकेनोपलिप्सं नश्रुवेण वा प्रागग्रप्रोदे।
 २८ शमात्रमुत्तरोत्तरे क्रमेण निरुल्लिख्य उल्लेखन क्रमेण नामिकां गुष्टाभ्यामुपांशुमुद्भृत्य जलेनाभ्युक्ष्य तत्र तूष्णीकां सपात्रस्थं वह्नि
 अभिकोणादानीय प्रत्यञ्जुलमुपसमाधाय तद्रसार्थं किंचिन्निपुज्य कौतुकागारादरः कन्यामानीय मंडपे उपविश्य ॐ जरां गच्छ।
 परिधत्स्व वासो भवा ह्यक्षीना मभिशस्त्रिया वा शतं च जीवामशरदः सुवर्चा रयिंच पुत्राननुसंबयस्वा युष्मतीदं परिधत्स्व वासः
 इति पठित्वा परिधानवस्त्रं तस्यै ददाति वरः तत ॐ या अर्कतं न वयं या अर्कतं न वयं या अर्कतं न वयं या अर्कतं न वयं या अर्कतं न वयं या अर्कतं न वयं।
 संजयस्वा युष्मतीदं परिधत्स्व वासः इति पठित्वा नरीयं ददाति नो वरः ॐ परिधास्ये यशो धास्ये दीर्घां युत्वा जरदृष्टि रश्मि शतं च जी
 वा मिशरदः पुरुचीराय स्योषमभिसंब्ययिष्ये इति पठित्वा अधो वस्त्रं वरः परिधत्ते ॐ यशस्ता माघा वाष्टयि वीयशंसे द्वा वृहस्पती
 यशो भगश्च माविदधशो माप्रतिपद्यताम् इति पठित्वा नरीयं परिदधाति वरः ततो वरस्य कन्यायाश्च द्विराचमनंततः कन्याप्रदेन

ॐ मधुपर्कमिधुपर्कः इत्यनेनोक्ते ॐ मधुपर्कः प्रतिगृह्यतामिति दानावदेत ॐ मधुपर्कप्रतिगृह्णामि इति वरो व
देत् ॐ मित्रस्य वा चक्षुषा प्रतीक्षे इति यजमानकण्ठे मेव निरीक्ष्य ॐ देवस्य त्वासवितुः प्रसवे स्थिनीर्वाहुभ्यां पूस्वो हस्ताभ्या
प्रतिगृह्णामीत्यनेन मधुपर्कं गृहीत्वा वामहस्ते कृत्वा ॐ नमः श्यावास्याया न शने पतत्रा विधत्तो निष्कंतामीत्यनामिकया
त्रिप्रदक्षिणमालोड्य अनामिकां गुह्याभ्यां भूमौ किंचिन्नितिः क्षिपेत् पुनस्तथैव द्विः प्रत्येकं क्षिपेत् ततो वरः ॐ यन्मधुन इति कु
त्सस्तृषिर्मेधुपर्की देवता जगती छन्दी मधुपर्कप्रार्शने विनियोगः ॐ यन्मधुनो मधुपर्कं प्राशने चैतन्मंत्रपाठः ततो मधुप
त्रेन परमेणारूपेणान्नाद्येन परमो मधुको न्नादो सानीति इत्यनेन वारत्रयं मधुपर्कप्रार्शने प्रतिप्राशने चैतन्मंत्रपाठः ततो मधुप
र्कशेषमसंचरदेशे धारयेत् ततः द्विराचम्य ॐ वाङ्म आस्येत् ॐ न सोर्मे प्राणोत् ॐ अक्ष्णोर्मे चक्षुरत् ॐ कर्णयोर्मे श्रोत्रमत् ॐ
ॐ वाक्चोर्मे वलमत् ॐ इर्वोर्मे अजोत् ॐ अक्षिणोर्मे गानितनूत् ॐ मे सहसत् ॐ इत्यास्यादिप्रत्येकं सर्वगात्राणि स्युः ॐ गो
क्षिर्गौरित्यन्येनाभिहिते यजमाने च प्रत्युक्ते ततो वरः ॐ मातारुद्राणा इहितावसना ॐ खसादित्यानामृतस्य नाभिः प्रणवो चं चि

केतुघेजनायमागमनागमादिति वधिष्ठममचासुष्यशर्मणोयजमानस्पउभयोः पापमाहतः ओंउत्स्जततृणान्यचितितृणंछिद्या
 तततोवेदिकायांतुषकेशशर्करादिरहितायांहस्तमात्रपरिमितायांचतुरखांभूमिकेशैः परिसमूह्यतानुकुशणैशान्यांपरित्पज्य
 गोमयोदकेनोपसिप्यस्केनश्रुवेणवाप्रागग्रशमात्रमुत्तरोत्तरक्रमेणविरुह्निख्यउह्नेखनक्रमेणानामिकांगुष्टभ्यामुपा
 सुमुदृत्यजलेनाभ्युक्ष्य तत्रतूस्मीकांसपात्रस्थवन्हिअग्निकोणप्रदानीयप्रत्यङ्मुखमुपसमाधाय तद्रक्षार्थेकिंचिन्निपुज्य
 कौतुकागणद्वरः कन्यामानीयमंडपेउपविश्य ओंजरांगच्छपरिधत्स्ववासोभवाकृष्टीनामभिशस्तिपावाशतंचजीवामशरदः
 सुवर्चारयिंचपुत्राननुसंवयस्वायुष्मतीदं परिधत्स्ववासः इतिपठित्वापरिधानवस्त्रंतस्यैददातिवरः ततओंयाअकृतंनवयंया
 अतन्वतयाश्चदेवीस्तंतूनभितोततंथतास्त्वादेवीर्जसेसंवयस्वायुष्मतीदंपरिधत्स्ववासः इतिपठित्वोत्तरीयंददातिततोवरः
 ओंपरिधास्यैयशोधास्येदीर्घायुत्वाजरदृष्टिरश्मिशतंचजीवामिशरदः पुरुचीणयस्योवमभिसंवयिष्ये इतिपठित्वाअधोवस्त्रंव
 रः परिधत्ते ओंयशसामाद्यावापृथिवीयशसंद्रावृहस्यती यशोभगश्चमाविदधघशोभाप्रतिपद्यताम् इतिपठित्वोत्तरीयंपरिदधा

२८

५

तिवरः ततोवरस्यकन्यायाश्चद्विराचमनंततः कन्याप्रदेनपरस्परंसमंजेश्याइतिप्रैषणंकन्यावरयोः परस्परमभिमुखीकरणं ओंसमं।
 जंतुविश्वेदेवाः समापोहृदयानिनौसंमातरिश्वासंधातासमुद्देशीरधातुनौइतिवरः पठतिततः कन्याप्रदकर्त्तृकंत्रयिवंधनमूबंध
 नंकन्यावरयो अथहस्तलेपनं साखोच्चरणं पुनः कन्यादानं अथकन्यादानं दाताशंखस्थदूर्वाक्षतफलपुष्पचंदनजला
 न्यादाय जामातृ दक्षिणकरोपरिकन्यादक्षिणकरंनिधाय ओंदाताहंवरुणोरजाद्रव्यमादित्यदैवतं वरोसौविष्णुरूसे
 णप्रतिशुक्लान्वयंविधिः इतिपठित्वा गोत्रोच्चरणंकुर्यात् ओंअघामुकमासीयामुकपक्षीयामुकतिथौ अमुकवासरे
 अमुकगोत्रस्यामुकप्रवरस्यामुकशर्मणः प्रपौत्राय अमुकगोत्रस्यामुकप्रवरस्यामुकशर्मणः पौत्राय अमुकगोत्रस्या
 मुकप्रवरस्यामुकशर्मणः पुत्रायअमुकगोत्रस्यामुकप्रवरस्यामुकशर्मणः प्रपौत्री अमुकगोत्रस्यामुकप्रवरस्यामुकशर्म
 णः पौत्रीम् अमुकगोत्रस्यामुकप्रवरस्यामुकशर्मणः पुत्रीभृत्यनेनक्रमेणत्रिणवर्त्यपठनीयं अमुकगोत्राय अमुकप्र
 वराय अमुकशर्मणोवराय अमुकगोत्रो अमुकप्रवरं अमुकनाम्नीद्रमांकन्यां सालंकारंप्रजापतिदैवतांस्वर्गकामः पत्नी

दः। क्वेन तु भ्यमहं संप्रददे ओखस्तीति प्रतिवचनं ओंघीस्त्वाददातु पृथिवीत्वां प्रतिगृह्णातु इतिवरः पठेत् ततः कन्याप्रदः ओंअ
 घर्कतैतत्कन्यादानप्रतिष्ठार्थं अमुं सुवर्णमग्निदेवतं अमुकगोत्राय अमुकप्रवरय अमुकशर्मणो वराय दक्षिणं तु भ्यम
 हं संप्रददे इति दक्षिणं दद्यात्स्वस्तीति प्रतिवचनं गोमिश्रुनं वा दद्यात् ओंकोदात्कस्मादात्कामायादात्कामोदा
 ता कामः प्रतिगृहीताकर्मैतन्नै इतिवरः पठेत् ततस्तोपाणो गृहीत्वा ओंयदेषिमनसा दूरं दिशो नुपमानो वा हिरण्यपणो दे
 कर्णः सत्त्वामनुमनसां करोतु श्रीअमुकदेवी इति पठन्निष्क्रामति ततो वेदिदक्षिणस्यादिशिवारिपूर्णं दृढकलशं ऊर्ध्वं ति
 ष्ठतोमौनिनः पुरुषस्य स्तं धे अमिषेकपर्यंतं धारयेत् ततः परस्परं समीक्षेथां इतिकन्याप्रदप्रैखानंतरं ओं अघोरचक्षुरपति
 व्येधिशिवाय शुभ्यः सुमनाः सुवर्चाः वीरसूदैवकामास्योना शन्नो भवद्विपदेशं चतुष्पदे सोमः प्रथमो विविदे गंधर्वो विविद उज
 रस्लती यो म्रिष्टे पतिलुण्णैस्ते मनुष्मजः सोमो ददंगंधर्वाय गंधर्वो ददययैरयि च पुत्रांश्चारादग्निर्मह्यमथो इमां सानः पूषा शिवत
 मां मेरयत्सान ऊरूडशती विहरयस्यासुशंतः प्रहरणमशेफं यस्यासु कामावहवो निविक्षे ४ इति वरापठितमंत्रांते परस्परं निरीक्षणं

ततोऽग्निप्रदक्षिणीकृत्यपश्चादग्नेरहतवस्त्रवेष्टिततृणपूलकेकटेवातदुपरिदक्षिणचरणदत्त्वावधूदक्षिणतः कृत्वातामुपवेश्य
स्वयसुपविश्यवरः पुष्यचंदनतांबूलवस्त्राण्युदायं अथकर्त्तव्यविवाहहोमकर्मणि कृताकृतावेश्येक्षणरूपव्रह्मकर्मकर्तुममुक
गोत्रममुकशर्माणि ब्राह्मण्येभिः पुष्यचंदनतांबूलवासोभिर्ब्रह्मत्वेन होतृत्वेन चत्वा महं वृणे इति ब्राह्मणवृणुयात् ओं वृजोस्त्री
तिप्रतिवचनं यथाविहितं कर्म कुरु इति वरेणेने ओं करवाणीति ब्राह्मणो वदेत् ततोऽग्नेर्दक्षिणतः शुद्धमासनं दत्त्वा तदुपरि प्रा
गथान् कुशानास्तीर्य ब्रह्मण्यमग्निप्रदक्षिणकर्मैरानीयात्रत्वं मे ब्रह्मभवेत्यभिधाय कल्पिताशने उपवेशयेत् ओं अथ कर्त्तव्य
विवाहकर्मणि कृताकृतावेश्येक्षणरूप आचार्यकर्मकर्तुममुकगोत्रममुकशर्माणं ब्राह्मण्येभिः पुष्यचंदनतांबूलवासोभिः आ
चार्यत्वेन त्वामहं वृणे ओं वृजोस्त्रीति प्रतिवचनंततः प्रणीतापात्रं पुरतः कृत्वा वारिणापूर्यकं शैरुद्धाघव्रह्मणो मुखमवलोक्य अग्ने
रुत्तरतः कुशोपरि निदध्यात् ततः परिक्षरणं वहिष्य अतुर्थभागमादाय अग्नेयादीशानां तंत्रत्यगोत्रियपर्यंतं नैऋत्याद्वायव्यानां
अग्निः प्रणीतापर्यंतं ततोऽग्नेरुत्तरतः पश्चिमदिशि पवित्रच्छेदनार्थं कुशत्रयं पवित्रकरणार्थं सायमनंतरं गर्भकुशपत्रद्वयं प्रोक्ष

णीपात्रं आज्यस्थालीसंमार्जनार्थं कुशत्रयं उपयमनार्थं वैणीरूपकुशत्रयं समिधक्षिप्तः सुवज्राभंषद्रूपं चाशदुत्तरसुष्टिश
 तद्वया वच्छिन्नं तुलपूर्णपात्रं पवित्रच्छेदेन कुशानां पूर्वपूर्वदिशि क्रमेण सादनीयं अथ तस्यां मेव दिशि असाधारणवस्तुसुप
 कल्पनीयानितत्रशमीयालाशमिश्रांलाजादवदुपलं कुमारीभ्रातासूर्य्यदृष्टपुरुषः अन्यदपितदुपयुक्तमालेपनादिद्रव्यं
 ततः पवित्रच्छेदनकुशैः पवित्रैश्चित्वा ततः सपवित्रकरेण प्रणीतो दकं त्रिः प्रोक्षणीपात्रैर्निधाय अनामिकां गुष्टाभ्यां उज्ज
 राश्रेयवित्रैर्गृहीत्वा त्रिरुत्पवनंततः प्रोक्षणीपात्रस्य सव्यहस्तकरणं अनामिकां गुष्टाभ्यां पवित्रैर्गृहीत्वा त्रिरुद्दिगनंप्रणी
 तो दकं त्रिः प्रोक्षणीजलेन यथासादितवस्तुसेचनंततो त्रिप्रणीतयोर्मध्ये प्रोक्षणीपात्रनिधानं आज्यस्थालामाज्यनिर्वापः
 ततो धिश्रयणं ततो ज्वलत्तरादिना हविर्वैष्टयित्वा प्रदक्षिणा क्रमेण वन्हौ तत्प्रक्षेपः पर्यग्निकरणंततः श्रवप्रतपनं कर्त्त
 व्वासंमार्जनकुशानामग्नैरंतरतो मूले वीह्यतः श्रवसंमार्जनं प्रणीतो दकं त्रिः अमुक्ष्यपुनः प्रतप्य श्रवं दक्षिणतो निरध्यात्
 तत आज्यस्यामेरवतारणंतत आज्ये प्रोक्षणीवदुत्पवनं अवेक्ष्य सत्यपद्रव्ये निरसनं पुनः प्रोक्षणीवदुत्पवनंततः उपयमनकृशाना

द.क. वि. ३१

रायउतिष्ठन्प्रजापतिं मनसा ध्यात्वात्सुहृन्मौघृताक्कास्तिस्रः समिधः क्षिपेत् ततः पविश्यसपवित्रं प्रोक्ष्य गृहं केन प्रदक्षिण
क्रमेण त्रिपर्युक्ष्यं कृत्वा प्रणीतापात्रे पवित्रे निधाय पातितदक्षिण जानुः कुशेन त्रस्य एणान्वाख्यः समिद्धं तं मे शौकं वेणाज्याहुं
तीर्जुहोति तत्राघारादारभ्य द्वादशहृत्सु तज्जदाहुत्य नंतरं श्रवावस्थितहुतशेष घृतस्य प्रोक्षणं पात्रं प्रक्षेपः ओं प्रजापतये
स्वाहा इदं प्रजापतये इति मनसा ओं इंद्राय स्वाहा इदं मिंद्राय इत्याद्यौ ओं अग्नेये स्वाहा इदमग्नेये ओं सोमाय स्वाहा इदं सोमा
य इत्यान्यभागौ ओं भूः स्वाहा इदं भूः ओं भुवः स्वाहा इदं भुवः ओं स्वः स्वाहा इदं स्वः एतामहा व्याहृतयः त्वन्नो अग्ने इति वामदेव
ऋषिरग्निवरुणो देवते त्रिष्टुप् छंदो होमे विनियोगः ओं तन्नो अग्ने वरुणस्य विद्वांस्ते वस्य हेडो अथ का मिसीष्टुः यज्ञिष्टो व
न्हितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषां सिसिप्रमुमुग्ध्यस्मत् स्वाहा इदमग्निवरुणभ्यां ओस त्वन्नो अग्ने वमो भवोर्त्तनिदिष्टो अस्याउ
षसो बुधो अथ वरुणेष्वणो वरुणं चं रारणो ब्रीहि मृडी कथं सुहृदो नयेधि स्वाहा इदमग्नीवरुणभ्यां अथानश्चान इति वामदेव
ऋषिरग्निदेवता त्रिष्टुप् छंदः सर्वप्रायश्चित्तहोमे विनियोगः ओ अथाश्चाग्नेस्य न भिशक्तियाश्च सत्वमित्त्वमया असि अथा

नौषसंवहास्यानो धेहिभेषजं स्वाहा इदमग्रये ओं ये ते शतं वरुणं ये सहस्रं यज्ञिया पाशा विततः न द्यात स्तोभिर्नो अ
 घसवितोत विष्णुर्विश्वे मुंचंतु मरुतः स्वर्कः स्वाहा इदं वरुणाय सवित्रे विष्णवे विश्वेभ्यो देवेभ्यो मरुद्भ्यः स्वर्केभ्यः ओ
 उदुत्तमं वरुणाय शमस्मदवाधिमं विमध्यमं अथाप अथावयमादित्यवृतेतवानागसौ आदितये स्या मस्वाहा इ
 दं वरुणाय एताः प्रायश्चित्तसंज्ञकाः ततोऽन्वारब्धं विना ओं प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतये ओं अग्रयंयं स्विष्ट कृते स्वा
 हा इदं मग्नेये स्विष्ट कृते उदकोपस्यर्शनं अथ एष्टुभृत्यः ओं ऋताया दुऋतधा माग्निर्गंधर्वः स न इदं ब्रह्म क्षत्रपातुतस्मै
 स्वाहा वाद् इदं मृतासाहे ऋतधा न्नेऽग्रयं गंधर्वीय ओं ऋताया दुऋतधा माग्निर्गंधर्वीयस्तस्योषधयो षरसो मुरो नामताभ्यः
 स्वाहा इदं मोषधाभ्यो षरोभ्यो सुभ्यः ओं स थं हितो विश्वसामासूर्यो गंधर्वः स न इदं ब्रह्म क्षत्रपातुतस्मै स्वाहा इदं संहि
 ताय विश्वसाम्ने सूर्यो गंधर्वीय ओं स थं हितो विश्वसामासूर्यो गंधर्वस्तस्य मरीचयो षरस आपवो नामताभ्यः स्वाहा ४ वाद
 इदं मरीचिभ्यो षरोभ्यः आयुभ्यः ४ सुषुम्णाः सूर्ये रश्मिश्चंद्रमा गंधर्वः स न इदं ब्रह्म क्षत्रपातुतस्मै स्वाहा वाद् इदं सुषुम्णायस्त

द. क.
 वि.
 ३२

५

र्षमयेचंद्रमसेगंधर्वाय ५ ओं सुषम्याः सूर्यस्त्रिंशं द्रमागंधर्वस्तस्य नक्षत्राण्यसुरसोभेकुरुभ्यः स्वाहा वाट् ६ इदं नक्ष
 त्रेभ्योसुरेभ्योभेकुरुभ्यः ओं इधिये विश्वम् च वातो गंधर्वः स न इदं ब्रह्मक्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् इदमिधिये विश्वम् च
 सेवाताय गंधर्वाय ओं इधिये विश्वम् च वातो गंधर्वस्तस्य पोत्र्यसुरसकृज्जोनामताभ्यः स्वाहा इदं मरुभ्योः सुरेभ्य ऊर्गभ्यः
 ओं भुज्युः सुपर्णो यज्ञो गंधर्वः स न इदं ब्रह्मक्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् इदं भुज्ये वे सुपर्णो ययज्ञाय गंधर्वाय ८ ओं भुज्युः सु
 पर्णो यज्ञो गंधर्वस्तस्य दक्षिणा सुरसस्ता वानामताभ्यः स्वाहा वाट् इदं दक्षिणेभ्योः सुरेभ्यस्तावाभ्यः स्वाहा ९० ओं प्रजाप
 ति विश्वकर्म्मामनो गंधर्वः स न इदं ब्रह्मक्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् इदं प्रजापतये विश्वकर्म्मणे मनसे गंधर्वाय ९१ ओं प्रजापति
 विश्वकर्म्मामनो गंधर्वस्तस्य ऋक्तामान्यः सुरसो एष्टयो नामताभ्यः स्वाहा इदं ऋक्तामेभ्योः सुरेभ्य एष्टिभ्यः ९२ इति एष्ट
 धृतः अथ जया होमः ओं चित्तं च स्वाहा इदं चित्तये ओं आकृतं च स्वाहा इदं आकृताय ओं आकृ
 तिश्च स्वाहा इदं आकृते ओं विज्ञानं च स्वाहा इदं विज्ञानाय ओं विज्ञानिश्च स्वाहा इदं विज्ञाने ओं मनश्च स्वाहा इदं मनसे

ओं शक्तींश्च स्वाहा इदं शक्तीभ्यः ओं दर्शंश्च स्वाहा इदं दर्शयि ओं पौर्णमासं च स्वाहा इदं पौर्णमासाय ओं ह्रस्व स्वाहा इ
 दं ह्रस्वस्व स्वाहा इदं ह्रस्वस्व स्वाहा इदं ह्रस्वस्व स्वाहा इदं ह्रस्वस्व स्वाहा इदं ह्रस्वस्व स्वाहा इदं ह्रस्वस्व स्वाहा इ
 वीसत्रयः स इह क्रीवभृवस्वाहा इदं प्रजापतये जयानिद्राय इति जया होमः उदकोपस्पर्शनं ओं अग्निभूतानामधिपतिः समा
 वत्स्मिन्ब्रह्मन्यस्मिन्क्षेत्रे श्यामाशिष्यस्योपरो धायामस्मिन्कर्मण्यस्यो देवहृत्याथं स्वाहा इदं मन्त्रये भूतानामधिपतये
 ओं इंद्रो ज्येष्ठानामधिपतिः समावत्स्मिन्ब्रह्मण्यस्योपरो धायामस्मिन्कर्मण्यस्यो देवहृत्याथं स्वाहा
 इदं मिन्द्रो ज्येष्ठानामधिपतये ओं यमः पृथिव्या अधिपतिः समावत्स्मिन्ब्रह्मण्यस्योपरो धायामस्मिन्कर्मण्यस्यो देवहृत्याथं स्वाहा
 इदं मिन्द्रो ज्येष्ठानामधिपतये ओं यमः पृथिव्या अधिपतये अत्र प्रणीतो दकस्पर्शः ओं वायुरंतरिक्षस्याधिपतिः समावत्स्मि
 न्ब्रह्मण्यस्यो देवहृत्याथं स्वाहा इदं यमायं पृथिव्या अधिपतये अत्र प्रणीतो दकस्पर्शः ओं वायुरंतरिक्षस्याधिपतिः समावत्स्मि
 न्ब्रह्मण्यस्यो देवहृत्याथं स्वाहा इदं यमायं पृथिव्या अधिपतये अत्र प्रणीतो दकस्पर्शः ओं वायुरंतरिक्षस्याधिपतये ओं सूर्यो
 दिवोधिपतिः समावत्स्मिन्ब्रह्मण्यस्योपरो धायामस्मिन्कर्मण्यस्यो देवहृत्याथं स्वाहा इदं सूर्योयदिवो

धिपतये ॐ चंद्रमानक्षत्राणामधिपतिः समावत्वस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् क्षत्रे श्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामस्मिन् कर्मण्यस्यां देवहू-
त्यां स्वाहा इदं चंद्रमसेनक्षत्राणामधिपतये ॐ बृहस्पतिर्ब्रह्मणोधिपतिः समावत्वस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् क्षत्रे श्यामाशिष्यस्यांप-
रोधायामस्मिन् कर्मण्यस्यां देवहूत्यां स्वामित्रः सत्वानामधिपतिः समावत्वस्मिन् ब्रह्म-
ण्यस्मिन् क्षत्रे श्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामस्मिन् कर्मण्यस्यां देवहूत्यां इदं मित्राय सत्वानामधिपतये ॐ वरुणो या-
मधिपतिः समावत्वस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् क्षत्रे श्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामस्मिन् कर्मण्यस्यां देवहूत्यां स्वामित्रः इदं वरु-
णायामधिपतये ॐ समुद्रः स्रोत्यानामधिपतिः समावत्वस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् क्षत्रे श्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामस्मि-
न् कर्मण्यस्यां देवहूत्यां स्वामित्रः इदं समुद्राय स्रोत्यानामधिपतये ॐ अन्नं स्वसन्नाज्यानामधिपतिः समावत्वस्मिन्-
ब्रह्मण्यस्मिन् क्षत्रे श्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामस्मिन् कर्मण्यस्यां देवहूत्यां स्वामित्रः इदं मन्नाय सन्नाज्यानामधिपत-
ये ॐ सोमश्चौषधीनामधिपतिः समावत्वस्मिन् ब्रह्मण्यस्मिन् क्षत्रे श्यामाशिष्यस्यांपुरोधायामस्मिन् कर्मण्यस्यां देवहूत्यां

दनेस्थित्वालाजहोमसांगुष्टहस्तग्रहणाश्या रोहणगाथागानामिप्रदक्षिणापुनरपितथेव एतेननवलाजाहुतयःसांगुष्टहस्त
 ग्रहणत्रयंगाथागानत्रयंप्रदक्षिणत्रयसंपद्यते ततोअवशिष्टलाजैः कन्याभान्दत्तैर्जलिस्यसूर्यकोणेनवधूर्जुहोति ओंभण
 यस्वाहा इदंभगाय चतुर्थेभ्रमणंतूष्ठी अत्रेवरःपश्चात् वधूःततस्तूष्ठीपरिक्रमणम् ततोवरःउपविंशुप्रात्स्यणान्चारब्धः
 आज्येनप्राजापत्यंजुहूयात् ओंप्रजापतयेस्वाहा इदंप्रजापतयेइतिमनसाअत्रमोक्षणीप्रात्रेहुतशेषाज्यप्रक्षेपःततआलेपने
 नोत्रगेत्ररक्तसप्तमंडलेषुसप्तपदाक्रमणंवरः कारयति वक्ष्यमाणमंत्रैः तत्रप्रथमेएकमुखेविष्णुत्वानयतु द्वितीयेद्वेऊर्जे
 विष्णुत्वानयतु तृतीयेत्रीणिरायस्योषायविष्णुत्वानयतु चतुर्थेचत्वारिमयोभवायविष्णुत्वानयतु पंचमेपंचपशुभ्यो विष्णु
 त्वानयतु षड्त्रयुभ्योविष्णुत्वानयतु सप्तमेसत्वेसप्तदाभवसामामनुव्रताभवविष्णुत्वानयतु ततोमेःपश्चादुपविश्य
 पुरुषस्यस्त्रेस्थितकुंभादात्रापस्त्रवेनजलमानीयतेनचवरोवधू एनांसूर्दन्यभिविंचति ओंआपःशिवाःशिवतमाःशां
 ताःशांततमास्त्रास्त्रेकृण्वंतुभेषजमिति पुनस्तथैवानीत जलेनात्मानमभिविंचति आपोहिष्टामयोभुवस्तानऊर्जेदधान

द. क. नः महेरणा यचक्षसेयोवः शिवतमोरसस्तस्यभाजयतेहनः उशतीरिवमातरः तस्मात्त्रंगमामवयस्यक्षयायजिन्वथया
 वि. पोजनयथाचनः इतितिसुभिः अथैनां सूर्यसुदीक्षस्वेति ओतच्चक्षुरित्यनेनमंत्रैणवधूः सूर्यपश्यति अस्तमितेसूर्ये क्र
 ३५ वसुदीक्षस्वेतिपतिः प्रेषानंतरं क्रवं पश्यति तत्रपठनीयोमंत्रः ओं ध्रुवमसिध्रुवंत्वापश्यामिध्रुवैधियोष्मामयिमह्यत्वासादह
 स्यतिर्मयित्याप्रजययासहसंजीवशरदः शतमितिष्टशासायदिनपश्यतितथापिपश्यामीतित्रूयात् ततोवरोवधूदक्षिणा
 लोपरिहस्तं नीत्वा तस्याहृदयमासभेत् ममव्रतेतेहृदयं दधामिममचित्तमनुचितंते अस्तुममवाचमेकमनाजुषस्वप्रजाप्रति
 ष्टानियुनक्तुमस्यमितिमंत्रेण अथैनामभिमंत्रयतिवरः ओंसुमंगलोरियंवधूरिमाथं समेतपश्यतसौभाग्यमस्येदत्वायथास्त
 विपरेतनः इतिमंत्रेण अथवधुंवलवानक्तश्चित्त्रास्त्रणउत्थायमागुदग्वात्रुगुन्नागोलोहितानुडुह चर्मणिप्रतिस्वोमास्ती
 र्णे उपवेशयेत्तुरोवा ओं इहगावोनिषीदंतिहास्या इहपुरुषानिषीदंतिहसहस्रदक्षिणे यज्ञ इहपूषानिषीदंतिनिमंत्रेण अ
 थस्त्रिष्टकक्षीमः अथयेस्त्रिष्टकंतेत्वाहा इहमनयेस्त्रिष्टकंतेत्सुवावशिष्टाज्यस्य प्रोक्षणीपात्रे प्रक्षेपः अथंचहोमो व्रत्सरणान्तर

ध्वकर्त्तकः तत आचम्य संश्रवणशनं अथाचम्य ओं अघर्कतैतत विवाहहोमकर्मप्रतिष्ठार्थमिदं पूर्णपात्रं प्रजापतिदेवत
 ममुकगोत्रायामुकशर्मणो ब्राह्मणाय दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददे इति ब्रह्मणो दक्षिणां दद्यात्स्वस्तीति प्रतिवचनं ओं अघर्क
 तैतद्विवाहहोमकर्मणि आचार्यकर्मप्रतिष्ठार्थम् इदं हिरण्यमग्निदेवतद्रव्यम् यथानासगोत्रायाऽमुकशर्मणो ब्राह्म
 णाय दक्षिणां तुभ्यमहं संप्रददेततो ब्रह्मयंथि विमोकः ओं सुमित्रियान आप ओषधयः संतु इति पवित्रं गृहीत्वा प्रणीता
 जलेन शिरः संसृज्य ओं दुर्मित्रियास्तस्मै संतु योऽस्मान्देष्टियं च वयं द्विष्मः इत्ये शान्तां प्रणीतां न्युज्वी कुर्यात् तत आह्वारणक्र
 मेण वहि रूत्याप्पाज्येनाभिर्यत्स्ते नैव वहि होमः तत्र मंत्रः ओं देवा गतु विद्वा गतु मित मनस्य त इमं देवयंज
 णं स्वाहा वातेधा स्वाहा तत उत्थाय वधू दक्षिणाहस्तेन श्रुवस्तष्टधृतपुष्पफलैः पूर्णाहुतिः तत्र मंत्रः ओं मूर्द्धानं दिवो आरतिष्ट
 धिव्या वैश्वानरं मृत आजातमग्निं कविं स्रग्जमतिथिं जनानामासना पात्रं जनयंतु देवाः स्वाहा ततः श्रुवेण भस्मानीय दक्षि
 णानामिकाय गृहीतमसना ओं आयुषं जमदग्ने रितिललाटे ओं कश्यप प्रथयायुषं इति श्रीवायां ओं यद्देवेषु त्रयायुषं इति दक्षिणां

च० क० से ओतनो अलुच्या युषमिति हृदि एवं वधा अपि कुर्यात् तत्रो इत्यस्य स्थाने तने इति विशेषः तत आचारान् प्राणशतव शमीसु।
 वर्णमैरितसिद्धकरणं वरकटकं ततोऽन्यैरपि प्रतिष्ठितस्त्रीपुरुषैः सिद्धकरणं ग्राम्यवचनं वरः कुर्यात् तस्याः स्त्रियः अथवे।
 दितो मंडपमागत्य दूर्वाक्षतादिग्रहणं ततस्त्रिणो मक्षारलवणाशिनो अधः शयिनो निवृत्तैश्च नो भवतः प्राञ्जुलौ वधूवैरो स्थि
 तो भवतः इति विवाहकर्म पद्धतिः समाप्ता ॥ ० ॥ अथ चतुर्थी कर्म ततश्चतुर्थी मपरारत्रै चतुर्थी कर्म तच्च गृहाभ्यंतर एव का।
 र्थं ततः उद्वर्तनादिकृत्वा युगकाष्टमुपविश्य स्नात्वा मुद्भवत्वं परिधाय गृहं प्रविश्य वधूवैरो प्राञ्जुलौ भवतः ओं गणपत्यादि देव
 तापूजनं ततः कुशंडिकारंभः तत्र क्रमः जामातृहस्तपरिमितो वेदी कुशोः परिसमूह्य तान् कुशने शान्यां परित्यज्य गोमयोदके
 नोपलिप्य स्फेन शुवेण वा प्रागग्रप्रदेशमात्रं निरुत्तरोत्तरक्रमेणो स्त्रिय उल्लेखनक्रमेणानामिकां गुष्टाभ्यां मुद्भवत्वं मुद्भवत्वं ज
 लेनास्युक्ष्य तत्र तस्त्रीकां सपात्रैणामिमानानीय स्वाभिमुखं निदध्यात् ततः पुष्पचंदनतांबूलवस्त्राणादाय ओं अस्मारात्रिकं त
 व्यचतुर्थी होमकर्मणि कृतान् कृतान् वेष्टण स्फुत्रलकर्मकं तु होतृकर्मकं तु ममुकगोत्रममुकशर्मणि ब्राह्मणमेभिः पुष्पचंदना

च० क० ३६

१२

पूषा निधीदं त्विमं त्रैण अथ स्विष्टकृच्छोमः अमये स्विष्टकृत्ते स्वाहा इदममये स्विष्टकृत्ते स्वुवाव शिष्टाज्यस्य प्रोक्षणीपा
 त्रिप्रक्षेपः अयं च होमो ब्रह्मणान्वा रथकर्त्तिकः तत आचम्य संप्रवप्राशनं अथाचम्य ओं अद्य कृते तत् विवाह होमकर्मप्र
 तिष्ठार्थं भिदं पूर्णपात्रं प्रजापतिदेवतममुकगोत्राया मुकशर्मरोत्रास्य यदक्षिणं तु भ्यमहं संप्रददे इति ब्रह्मणो दक्षि
 णं दक्षान् स्वस्तीति प्रतिवचनं ओं अद्य कृते तद्विवाह होमकर्मणि आचार्यकर्म प्रतिष्ठार्थं मु इदं हिरण्यमग्निदेवतद्रव्य
 म् यस्यानामगोत्रायाऽमुकशर्मणो ब्राह्मणाय दक्षिणं तु भ्यमहं संप्रददे ततो ब्रह्मयं धि विमोकः ओसु मित्रियान आप ओष
 धयः संतु इति पवित्रं गृहीत्वा प्रणीताजलेन शिरः संमृज्य ओं दुर्मित्रियास्तुमे संतुयोस्माद्धृष्टिपंचवयं द्विष्मः इत्ये शान्वा प्र
 णीतान्युन्वीकुर्यीत् तत आस्तरणक्रमेण ब्रह्मिहृत्याप्याज्येनाभिधार्ष्यहस्तेनेव वहि होमः तत्र मंत्रः ओं देवागनु विदो गतु
 दिव्वागतु मितमनस्य तद्मं देवपुत्रं ॐ ब्रह्मद्वाते धा स्वाहा तत उत्थाय वधूदक्षिणहस्तेन श्रुवस्तुष्टुघृतपुष्पफलैः पूर्णा
 हुतिः तत्र मंत्रः ओं मूर्द्धीनं दिवो आरति धुधि व्यावेश्वानरमृत आजातमग्निं कविं ॐ स म्राजमतिं षिं जनानामासत्रापात्रं जनयंतु

देवाः स्वाहा ततः ऋवेणभस्मानीयदक्षिणनामिकाग्रगृहीतभस्मना ॐत्र्यायुषंजमदग्नेरितिल्लारि ॐकश्यपश्यत्र्या
 युषंइतिग्रीवायां ॐयद्देवेषुत्र्यायुषंइतिदक्षिणंसे ॐतन्नोअस्तुत्र्यायुषमितिहृदिस्वंवधाअपिकुर्यात्तन्नोइत्यस्या
 नेतने इतिविशेषः ततश्चाचारत् शणशंखशमीसुवर्णमेरितसिंदूरकरणं वरकर्तकं ततोऽन्यैरपिप्रतिष्ठितस्त्रीपुर
 धैः सिंदूरकरणं ग्राम्यवचनंवरः कुर्यात्त्र्याम्याः स्त्रियः अथवेदितोमंडपमागत्यदूर्वाक्षितादिग्रहणं ततस्त्रिरात्र मक्षा
 रलवणाशिनौ अधःशायिनौनिरुत्तमैथुनौभवतः प्राङ्मुखौवधूवरोस्थितौभवत इतिविवाहकर्मपद्धतिः समाप्तः ॥
 अथचतुर्थीकर्म ततश्चतुर्थ्यामिपररात्रैचतुर्थीकर्म तच्चगृहाभंतरएवकार्षं ततः उद्धर्तनादिक्त्वा युगकाष्टमुपवि
 श्यस्वात्वाशुद्धवस्त्रंपरिधायगृहंप्रविश्यवधूवरोप्राङ्मुखोभवतः ॐगणपत्यादिदेवतापूजनं ततः कुशंडिकारंभः तत्रक
 मः जामातृहस्तपरिमितांवेदीकुंशैः परिसमूह्य तान्कुशानैशान्यांपरित्यज्य गोमयोदकेनोपलियस्फेन शुभेणवाप्राग
 यप्रादेशमात्रं त्रिरुत्तरोत्तरं क्रमेणोत्तिस्र उद्धेखनक्रमेणानामिकांगुष्ठाभ्यांमृदमुद्धृत्यजलेनाभ्युक्ष्य तत्रतूष्णीकांस्यपा

द. क.
 वि.
 ३७

२५

त्रैणामिमानिपस्वामिमुखं निदध्यात् ततः पुष्पचदनतांबूलवस्त्राण्युपादाय ओं अस्यां एतौ कर्त्तव्यचतुर्थीहोमकर्मणि कृता
 कृतावेक्षणं रूपत्रस्तकर्मकर्त्तुं होतृकर्मकर्त्तुं ममुक्तगोत्रममुक्तशर्मणं ब्राह्मणमेभिः पुष्पचंदनादिभिर्ब्रह्मत्वेन होतृत्वेन
 चत्सामहं हृणो इति ब्राह्मणं वृणुयात् ओं हतोस्मीति प्रतिवचनं यथाविहितं कर्मकुर्वितिवरेणोक्ते ओं कारवाणीति ब्राह्मणे
 वदेत् ततो मे दीक्षिणतः शुद्धमासनं दत्त्वा तदुपरि प्रागग्रानुक्कुशनास्तीर्य ब्रह्माणमग्निं प्रदक्षिणं क्रमेण नीय ओं अत्र त्वं
 मे ब्रह्मा भवेत्यभिधाय ओं भवानीति ब्राह्मणे नोक्ते कल्पितासने उदङ्मुखं ब्रह्माणमुपवेशयेत् ततः प्र दक्षपात्रमग्नेरु
 त्तरतः प्रतिष्ठाप्य प्रणीतापात्रं पुरतः कृत्वा वारिणापरिपूर्य कुशैराच्छेद्य ब्रह्मणो मुखमवलोक्याग्नेरुत्तरतः शेष
 रिनिदध्यात् ततः परित्स्तरणं वहिषश्चतुर्थभागमादाय आग्नेयादीशानांतं ब्रह्मणोऽग्निपर्यंतं नैर्ऋत्या दवाय व्यातं अग्निः
 प्रणीतापर्यंतं ततो मे रुत्तरतः पश्चिमदिशि पवित्रच्छेदनार्थं कुशत्रयं पवित्रकरणार्थं सायमनतर्गमं कुशपत्रद्वयं प्रोक्ष
 णीपात्रं आज्यस्थाली संमार्जनार्थं कुशत्रय उपयमनार्थं वेणीरूपकुशत्रयं समिधस्तिस्रः श्रुव आज्य षट्पंचाशदुत्त

रवरमष्टिशतद्वयावच्छिन्नामतंदुल्लक्षणीपात्रं एतानिपवित्रच्छेदनकुशानांपूर्वपूर्वविष्णुसंख्यासादनीयानि ततःपवित्र
 छेदनकुशैः पवित्रेच्छित्वा प्रादेशमितपवित्रकरणं ततःसपवित्रकरणप्रणीतोदकत्रिःश्रोक्षणीपात्रेनिधाय अना
 मिकांशुष्टाभ्यामुत्तरांशुपवित्रेधृत्वात्रिरुत्यवनं ततःश्रोक्षणीपात्रस्यसम्बहलकणं पवित्रेगृहीत्वात्रिरुदिगनं प्रणीतो
 दकेनश्रोक्षणीश्रोक्षणांततःश्रोक्षणीजलेनयथासादितवल्लुसेकृतं ततोऽपिप्रणीतयोर्मध्येश्रोक्षणीपात्रंनिधाय आज्यस्था
 ल्यामाज्यनिर्वापःततोधिश्रयणं ततोऽज्वलत्तरादिनाहविर्वष्टयित्वा प्रदक्षिणक्रमेणपर्यग्निकरणं ततःश्रुवंप्रतप्यसं
 मार्जनकुशनामत्रैरंतरतोमूलेर्वास्थितःश्रुवसंमार्जनंप्रणीतोदकेनाभ्युक्ष्यपुनःप्रतप्यश्रुवंदक्षिणतोनिदध्यात् ततःआज्य
 स्थानैरवतारणं ततःआज्येश्रोक्षणी दुत्यवनं अबेक्ष्यसत्यपद्रव्येत्त्रिरसनंपुनःपूर्ववत्श्रोक्षणुत्यवनं उपयमनकुशान्
 वामहस्तेनादाय उन्निष्टनप्रजापतिंमनसाध्यात्वात्स्नीमश्रीघृताक्लाःसमिधस्तिस्रःशिपेत् ततःउपविश्यश्रोक्षणीजलेनाग्नि
 प्रदक्षिणंपर्शुक्ष्यपवित्रंप्रणीतापात्रेधृत्वाब्रह्मणान्वारथ्यःपातितदक्षिणजानुर्जुहुयात् तत्राघाएदारभ्याहुतिचतुष्टयेतत्तदा

सुद्धीकुर्यात् ततस्तरणक्रमेणवर्हिरुत्याप्यष्टताक्तं हस्तैर्नैवजुहुयात् ओदेवागतुविदोगतुं वित्वागतुमितमनसस्य त इ मं दे
वयज्ञं स्नाहवातेधास्वाहा आम्बपत्नवेनज्जन्मानीयमूर्ध्विवरोवधूमभिषिचति अेषातेपतिष्ठीप्रजाष्ठीपशुष्ठीगृह्णीयश्चेष्ठी।
निदितातनूर्जार्घ्नीतनरुनां करोमिसाजीर्यत्वं मया सहश्रीः शुभुकदेवि इति मंत्रेण ततोवधूस्थालीपाकं प्राशयति वरः अंमणो लो
पारणानुसंदधामि अंअस्थिमिलेऽस्थीनिसंदधामि अंमंसेस्तेमांसा निसंदधामि ओत्तुचातेत्वंसंदधामि इति मंत्रं च लुष्टयेत् प्रति
मंत्रांतं च प्राशयेत् ततोवधूहृदयं स्पृश्यावरः पठेत् अंयैते सुशीमे हृदयं दिवि चंद्रमसि श्रियं वेदाहंतान्नातदिधात् पश्येमशरदः शतं
जीवेमशरदः शतं चंष्टण्णामशरदः शतिमिति अयं क्रंकरणमोक्षणादीनियुतं य विमोक्षादीनि आचारप्राप्तानि तत्तत्प्रायवधु
दक्षिणाहस्तस्य च शुभेण घृतफलपुष्पांशुर्णेन पूरणं हुतिं कुर्यात् अंमूर्धानं द्विंश्रतिं श्रियं वैश्वानरमृतमाजातमधिकविधंशं।
स्वाजमतिथिजननामासन्नायात्रं जनयंतु देवाः स्वाहा इति मंत्रेण पूरणं हुतिः ततः शुभेण भस्मानीयदक्षिणा नामिकाग्रगृहीतभस्म
ना अंयापुषंजमदने इतिसलाटे ओकश्यपस्य आपुषमिति शीवायां अंयद्देवेषु आपुष इति दक्षिणवाहुमूले तत्रोअलुचापुषं इति

२. कं हृदये एवं बद्ध्वा अपि न्यायुषं कुर्यात् तन्नो इत्यस्य स्थाने तन्नै इति विशेषः ततश्चाचार्यो यदक्षिणां दद्यात् होत्रे च दक्षि।
चक्षुः श्रोत्रं नासां च दद्यात् इति चतुर्थी कर्म समाप्तं शुभं भूयात् ॥ ॐ ॥ श्रीराम ॥ ० ॥

३९

